Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...етэмнай 1921 оной ...рпин 21-һээ гарана. | № 187 (18510) | 1990 оной августын 15, среда | Сэн 3 мүн.

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг

...АЛИ АРГААРААЛ ...ОРОЛДОНОБДИ

...ее хүдөөдэ хүнүүдэй һа- ...болохо юумэн — үбһэ ...бэлэдхэлгэ, үдэр бүри ...роод һалахаяа боли- ...уа бороо гээшэ ааб даа. ...үр бүхэндэ бодоһоор ...эриин шарай адаглахаш. ...үдхэн хара үүлэнүүдэй ...һанжажа байхадань до- ...ки гансата муудаха. ...ше гайхалтай бэшэ. Зу- ...үл — август һарын тү- ...н арбаад хоногой ба- ...д байхадань хэрэгтэй ...ингөө гурбанай нэгэ ху- ...е абажа шадаагүй бай- ...һаа амар һуухын арга- ...Саг ошожол байна ха

...хэдышье һанаата бо- ...урхэез хүдэлгэхэдэмнай ...роо бүтэхэ бэшэ гүб ...имэһээл али бүхы арга ..., хамаг шадалаараа ...эо ёһотой болонобди. ...хура бороогой орожо ...ше һаань сенаж, силос ...ые зогсоонгүй ябуулхал ...й бологдоно. Иимэ са- ...ёолдоод байхада ной- ...ногоое нүхэ, траншей- ...дээ энэмнай һайн се- ...лоогүйшье һаа, силос ...ан гэжэ бодоно ха юм- ...доо аргагүй. Тэрэ но- ...миил хээрэ бороодо ..., угаагдажа хэбтэһэн- ...дээрэ бшуу. ...жэ Колесовско отде-

лениин һү һаалиин фермэнүүдэй дэргэдэ сабшалангай ногоогоор, холимол тарянанай ургасзар түрүүшын траншейдэ 2300 тонно силос даража дүүргээд, мүнөө хоёрдохи траншейгээ хахадлаа. Фермэнүүдэй малда хамта 9000 тонно сенаж, силос дарагдаха юм.

Эндэ оньһожоруулагдаһан тусхай томо отряд хүдэлнэ. Сенаж, силосэй ургамал сабшадаг КСК-100 түхэлэй комбайнуудые бэрхэ механизаторнууд Валерий Идрисов, Александр Жуков, Михаил Ключерев, Сергей Третьяков болон бусад жолоодоно. Тэдэ агрегадай гаргаһан ногоон намаа набшые автомашинануудаар жолоошод Геннадий Бабкин, Виктор Сокольников, К-700 тракторээр механизатор Николай Жуков гэгшэд таһалгаряагүй зөөжэ, нүхэ траншейнүүдтэ адхана. Тэрэниие Петр Перевозников, Сергей Тугарин гэгшэд хүндэ тракторнуудаар нягтаруулан даранад.

Тарялан дээрэһээ асарагдаһан ногоон намаан наринаар шэгнэгдэжэ, бүридхэлдэ абтадаг юм. Энэмнай хамтын подрядаар хүдэлдэг бригадынхидай ажалай түлөөһые дараһан сенаж, силосэйнь хэмжээгээр үгэдэг болоһон сагта тон шухала. Үлүү тоо бэшэхэ ушар усадхагдана гээшэ.

Үбһэ хуряаха, витаминтай ногооной гурил гаргаха хүдэлмэри хэр ябанаб гэжэ хараха болоо һаа, иимэ. Һүүлэй мэдээгээр 8 мянга үлүүтэй центнер үбһэн һүрилэгдөө. Түсэбэйнгөө ёһоор 43,6 мянган центнер үбһэ абаха зэргэтэйбди. Бүхыдөө 650 тонно витаминтай гурил татагдаха һаа, даб дээрэ 200 тонно тиимэ тэжээл буйлуулагдаад байна.

Энээн дээрэһээ харахада, илангаяа үбһэ хуряалгын эршэ һанаһанда яашье хүрэнэгүй гээшэ ааб даа. Тиимэһээ энэ тэрэ звено түрүүлжэ ябана гэжэ нэрлэхыншье аргагүй байна. Теэд эндэ үбһэшэдэй зэмэ үгы. Тэдэнэр сагай уларилай иимэ таарамжагүй эрхэ байдал тохёолдуулаад байхадань, үбһэ хуряалгаяа ургашань дэб гүүлэхэ гэжэ шадалаараал оролдоно. Жэшээнь, П. И. Сухановай хүтэлбэрилдэг бригадынхид сабшаһан үбһөө һэлижэ урбуулжа байгаад хатаана, сэхэ фермэнүүд дээрэ зөөжэ һурилнэ. Энэнь үбһэнэй гээлтэдэ оролгые усадхана. Гадна һуринуудаа досгуурнь хүндытэйгөөр сомоод, вентиляторээр үлеэлгэжэ хатаана. Тиигэжэ эндэхид 2 мянган центнер үбһэ һурилөө.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ байһан бригада, звено, отрядай һаздгүй хүдэлхөөр бүхы хэрэгтэй юумэн, халуун эдеэн гэхэ мэтые бэлдэхэһээ эхилээд, машина, техникые запас хэрэгсэлнүүдээр хангаха хүрэтэр хуу хараада абтанхай.

В. ВАСИЛЬЕВА,
Кабанскын шубуунай фабрикын ахамад агроном.

ЗУҺАЛАНАЙ САБШАЛАНДА

Энэ жэлдэ Баргажанай совхоздо 45 мянган центнер үбһэн бэлэдхэгдэхээр хараалагданхай. Ажахын луговодууд хабартаа, мүн зундаа гандуу байгаашье һаань, оролдоһонойнгоо ашаар ногооной муу бэшэ ургаса ургуулжа шадаа. Мүнөө эндэ тэжээл бэлэдхэлгэ түлэг дундаа ябуулагдажа байнхай.

Байгша ондо ажахыда үбһэ хуряалгын 12 звено эмхидхэгдэнхэй. Тэрэ тоодо оньһожоруулагдаһан нэгэ, хүсэд бэшэ оньһожоруулагдаһан нэгэ звенонууд бии. Үлдэгшэ арбан звенодонь үбһэниинь гар хажуураар, морин косилкануудаар сабшагдажа абтана.

Һүүлэй мэдээгээр ажахы дотор арба гаран мянган центнер һайн шанартай үбһэн бэлэдхэгдээ. Үрэгэй сабшаланда хүдэлжэ байһан В. И. Жеравинай оньһожоруулагдамал звеногой гэшүүд мүнөө 3 мянга гаран центнер үбһэ тюк болгон багсалжа уяад сомонхой.

Николай Поповой хүтэлбэрилдэг морин косилкатай гар хажууршадай звеногой гэшүүд зуһаланай сабшалан дээрэ үбһэ хуряажа байнхай. Звеногой гэшүүд тэжээл бэлэдхэлгээ оройтон эхилээшье һаа, 500 гурбан тармууараар хатаһан байна.

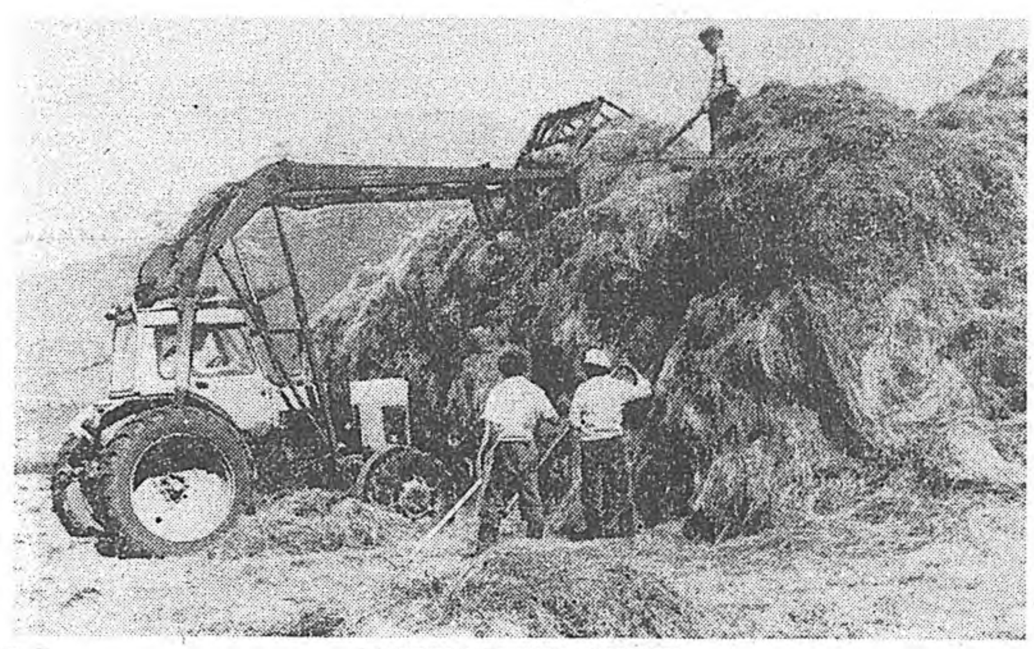
Тус звено энэ жэлдэ 3500 центнер үбһэ бэлэдхэхээр хараална. Тэдээндэ мориной хоёр косилка, гурбан тармуур даалгагданхай. Тиихэдэ үбһэшэдэй хоёр звенодо үбһэ һуридэг түхеэрэлгэтэй нэгэ трактор үгтэнхэй.

Тэрэ үдэр звеногой гэшүүд ээлжээтэ сомоогоо һурилжэ байгаа һэн. Тракторист В. А. Малыгин һури хаядаг түхеэрэлгээрээ асарагдаһан бухалнуудые үргэжэ сомоодо табина. Тэрэниие Н. И. Попов сомоогой нюруу дээгүүр зохёожо тараана. Энэ хүдэлмэридэ звеногой гэшүүд Петр Плеханов, Петр Малыгин гэгшэд хабаадалсана.

Сомоһоо тээ саана мориной гурбан тармуураар хатаһан үбһэн тармагдана. Эдэ тармуурнуудтань нютагай һургуулиин һурагшад хүдэлнэ. Харахада сомоошодшье, тармууршадшье шамдана хэбэртэй. Шамданшьегүй яахаб даа. Саг хүлеэнэгүй ха юм. Тиихэдэ хойто хадын оройгоор бараан хара үүлэд сугларжа эхилэнхэй. Хура бороо орожошье болохол.

Г. РИНЧИНО,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тракторист В. А. Малыгин; ээлжээтэ сомоо бодхоогдоно; үбһэн тармагдана.

А. КОРЕНЕВОЙ фото.

ТОН ШУХАЛА ДОКУМЕНТ

ТАЛЛИНН. «Эстониин Республикын ба Совет Социалис Республикануудай Союзай харилсаанууд тухай» Эстониин Верховно Соведэй августын 7-ной тогтоол тушаа СССР-эй Президент М. С. Горбачевой хэһэн Мэдүүлгэ тухай ондо ондоо һанамжанууд хэлэгдэнэ.

— СССР гүрэнэй байгууламжын талаар ехэ реформонуудые хэнэ,— гэжэ Эстониин ССР-эй Арадай депутадуудай ба ажалшадай регионууд хоорондын соведэй старейшинэнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ С. Петинов ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэбэ.— Союзна шэнэ договор зохёогдожо байнхай. Конституциин ёһо гуримуудые, федеративна холбоо барисаае өөрынгөө талаһаа болюулхадаа, СССР-тэ боложо байһан шэнэ үйлэ хэрэгүүдтэ хабаадахаяа Эстони арсана. Энэнь ехэ алдуу болоно.

Августын 7-ной тогтоол тухай хэлэхэ болоо һаа, С. Петиновэй һанамжын ёһоор, тэрэнь «нэн түрүүн ойн баярай удхатай» юм. Эстониин хүн зоной дунда тодорхой һанамжа баримталха зорилготойгоор Советскэ Союзай бүридэлдэ Эстониин ССР-эй ороһоор 50 жэлые угтуулан тэрэ баталан абтанхай. Анхаралтайгаар ажаглаха болоо һаа, эстонецууд тэрэниие һанаа амараар угтаһан байна. Элдэб декларацинууд арад зондо хашартай болоо гэжэ энэнь гэршэлнэ.

Юуб гэбэл, республикада ажалшадай һуудал байдал муудана. Магазинуудта загаһанай, овощой, үрэ жэмэсэй, кондитерска зүйлнүүдэй, хилээмэнэй үнэ сэн дээшэлэнхэй. Мяха болон һүнэй зүйлнүүдэй сэнгүүд нэмээгдэхэ гэжэ правительство найдуулна.

М. С. Горбачевой мэдүүлгэнь ехэ шухала документ болоно,— гэжэ С. Петинов хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.— СССР-эй Конституциин үндэһэ һуури гансашье эбдэгдээ бэшэ, мүн бүгэдэндэ мэдэрэгдэһэн уласхоорондын нормонууд: ООН-ой Устав, ниитэ Европын зүблөөнэй Түгэсхэлэй акт ба гүрэнүүдэй газар дайдын бүрин бүтэн байлгын ба хилэнүүдэйнь эбдэршэгүй байлгын асуудалнуудые шиидхэхэ талаар дура зоргоороо аашалха ябадалые буруушаадаг бусадшье документнүүд эбдэгдээ гэжэ ...зүбөөр ажаглагдаа.

Гэхэ зуура СССР-эй Президентын Мэдүүлгэ Эстон... хүн зоной ухаан бодолые билгаха гэжэ найдаһанай рэггүй гэжэ үгынгөө түгэс...дэ С. Петинов хэлээ һэн.

СССР-эй Президентын ...дүүлгын текстые абаад ба... хадаа, энээн тушаа юун гэж... бодожо байһыень мэдэхэ х... сэлтэй республикын Верхов... Соведэй Президиумдэ хонх... доо һэн. Документ бэлдэг... жэ байна гэжэ президиу... секретариадһаа харюусаа.

ОРОД ХЭЛЭНЭЙ ХАНИНАРАЙ КОНГРЕСС

Ород хэлэ болон литературын багшанарай уласхоорондын VII конгресс августын 11-дэ Кремль соо хүдэлжэ эхилээ.

Бүхы хүн түрэлтэнэй үнэтэ шухаг зүйлнүүдые гол шухалада тоолодог политическэ шэнэ бодомжын бэелүүлэгдэдэг болоходо, совет общество хүршэнэртэйгөө харилсаа холбоогоо бүри ехээр үргэдхөө. «Газар дэлхэйн зургаадахи хубиие» шэнээр нээхыень хубилган шэнэдхэлгэ олон хүнүүдые баадхаһан байна. Манай ороной түүхээр, соёлоор, мүнөөнэй ажабайдалаар һонирхолоо хангахадань Москвада сугларһан ород хэлэнэй ханинар — зуугаад шахуу гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд ехэ туһа нэмэри үзүүлхэ гэжэ конгрессэй нээлтэ дээрэ тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Түрүүшын заседаниин эхиндэ СССР-эй Президент М. С. Горбачевой Хандалга соносхон уншагдаа.

Совет правительствын ба хуралдаанай эмхидхэлэй комитедэй зүгһөө СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков сугларгашадые амаршалба. Конгресстэ хабаадагшадай зохёохы ажал ябуулгань гансашье эрдэм мэдэсэ дэлгэрүүлгэдэ бэшэ, мүн арадуудые дүтэ болголгодо, нэгэ нэгэеэ ойлгодог болоходонь туһалха гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Энэнь ниитэ хүн түрэлтэнэй дэбжэлтын, дайн дажаргүй шэнэ дэлхэй байгуулгын шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь болоно. Ород хэлэ шэнжэлдэг эрдэмтэдэй ажал ябуулгада тус конгресс шухала үйлэ хэрэг болохо гэжэ найдажа байһанаа совет правительствын толгойлогшо элирхэйлбэ.

Уулзалгада хабаадагшад долоон хоногой туршада шангаар хүдэлхэ болоно. Дүй дүршэлөө халан абалсалга, шэнэ методологи бэдэрэлгэ, мүнөөнэй байдалтай холбоотойгоор ород хэлые шэнжэлхэ асуудалнууд секцинүүд болон «түхэреэн столнуудта» зүбшэн хэлсэгдэхэ юм. Хуралдаанда хабаадагшадта соёлой талаар элдэб янзын программа дурадхагдаха ёһотой.

(ТАСС).

СССР-эй ГҮРЭНЭЙ АЮУЛГҮЙЕ САХИХА КОМИТЕДТЭ

Августын 13-да 00 час 20 минутада командировкодо ерэһэн гүрэнэй аюулгүйе сахиха зургаануудай хоёр хүдэлмэрилэгшэдэй байһан Сочи хотын гостиницын номерто револьвертэй ба хутагатай хоёр танигдаагүй хүнүүд хүсөөрөө ороод, мүнгэ эриһэн байгаа. Мүнгэ үгэхэгүйдэнь, буудажа эхилээ. Харюудань чекистнүүд хубиингаа буу хэрэглэхэ баатай болобо. Буудалдаанай эсэстэ гэмтэ хүнүүдэй нэгэниинь алуулаа, нүгөөдэнь ... КГБ-гэй хүдэлмэрилэ хидосгүй байха юм.

1972 ондо түрэһэн, Армениин ССР-эй ... тын ажаһуугша хаанаш дэлдэггүй Каракозян С... Джемсович болон 1968 түрэһэн, ород, Свердло... облактиин Красноуфимск тоһоо Высоцкий Михаил ...рисович гэгшэд добтолг... байгаа гэжэ элирүүлэгдээ.

Промышленностиин шэнжэлэл

ҺОНИРХОМООР ТОО, БАРИМТАНУУД

...эн долоон һарын тур... республикын промыш... хэлсээтэ уялгануудай ... продукци эльгээхэ түсэ... ...6 процент дүүргэбэ. ...мянган түхэригэй про... ...нэ хугасаа соо хэрэглэг... ...хүргэгдөөгүй. Илангаяа ...ороһон предприяти... тоодо «Гусиноозерская» «Забайкаллес» нэгэдэл, ...н асбоцементнэ хэрэг... ...эй завод, ЛВРЗ, хүүр... ...ан түмэр хэрэгсэлнүүдэй ...хэ мэтэ союзна мэдэ... предприятинууд ороно. ...ликанска мэдэлэй пред... ...ууд сооһоо гол эконо... ... дүнгөөр хойнотожо ...коллективүүд гэхэдэ, га... ...ритотаж хубсаһанай фаб... Зэдарайн карьероуправ... ...ой модоной ажахын нэ... болоно.

...ропромсоюзай тоо, ба... ...нууд һонирхолтой. Бүхы... ...мянган түхэригэй про... ...баталһан хэрэглэг... хүргэгдөөгүй байха юм. ...родо «Агропищепром» ...энэ талаар түсэбөө ... 98,3 процент дүүр... ...гү, али Сэлэнгын эдеэ ...комбинат, Хяагтын пи... ...лаан-Үдын һэрюун унда... ...дууд, Улаан-Үдын мя... ...рын комбинат нэгэдэ... ...шонь татаһан байна. ...хаха-консервын комби... ...ототон байдал илангаяа ...той. Мал үүсэлдэг эгээл ...һада хэрэглэгшэд гүй... ...гдэбэгүй ха юм. ...агромолпром» нэгэдэл ...ахада хэлсээтэ уялга... дүүргэлтэ тушаа 100 ...гэһэн тоо зээгданхай. ...одо тоһоной бүхы заво... ...ншэдгүй хүдэлжэ гара... ...: «Бурятскагропром... ...нэгэдэлэй ажахынууд ...ын нүүдэл-оньһожоруу... ..., колоннонуудай хан... ...хүдэлөөшье һаань, ба-

рилгын материалнуудые гаргадаг предприятинуудынь дундуур зэргэ дүнгүүдтэй гээд тобшолмоор. Жэшээлбэл, Заречныи ССК, хүдөөгэй проектно-барилгын комбинат, Гусиноозёрскын УСМ гэһэн предприятинууд тушаа 100 процентдэ дүтэ тоонууд харуулагданхай. «Бурятхлебпром», «Бурятлестопром» нэгэдэлнүүдэй подразделенинүүд худалдаа наймаанда, хэрэглэгшэдтэ хэды шэнээн продукци эльгээхэ һэм — тэрээнээ сүм эльгээгээ.

Нютагай промышленностиин министерствын зарим предприятинууд ажахын тоосооной хоёрдохи моделиин гуримаар хүдэлжэ туршажа байна гэжэ мэдээжэ. Мүнөө дээрээ туршалгань амжалтатай ха — 29.773 мянган түхэригэй продукци түсэбэй ёһоор эльгээгдэхэ һаа, энэ хараалһанаа сүм бэелүүлээ бшуу.

Районуудаар абаад харахада, ниислэл хотын гурбан район хэлсээнэй уялгануудые дүүргэбэгүй. Северобайкальск хотын промышленность түсэбөө энэ талаар 100 процент дүүргээ. Бусад промышленна томо районууд бираагүй.

Январь-июлиин хугасаада) продукциин зарим зүйлнүүдэй һарын долоон хоногуудта хэр жэгдээр үйлэдбэрилэгдэһые абаад харая. Эндэ урданайхиһаа бараг үзэгдэл ха гээд һанэмаар. Юуб гэбэл, һарын түрүүшын долоон хоногто ажалгүй шахуу байгаад, һарын һүүл багаар хэмһээ үлүү продукци гаргаха гээшэ хаа яагүй заншанхай бшуу. Энэнь продукциин шанарта муу талаһаа нүлөөлдэг гэжэ ойлгосотой. Хэдэн жэшээ абаад харая. Электрын элшэ хүсэн һарын түрүүшын неделидэ 22,4 миллион киловатт час гаргагдаһан һаа, һүүлшын долоон хоногто 25,0 миллиондо хүргэгдөө. Ехэшье илгаатай бэшэ. Дулаанай элшэ хүсэн тус тустаа 26,9 ба 21,4 мянган гикалори гээд тэмдэглэгдэнхэй.

Модо зөөхэ, хюрөөдэмэл материалнуудые гаргаха, зомгоолоор хабтагайнуудые хэхэ хүдэлмэриин бүтээсэ долсодолоон хоногуудаар адлирхуу байба. Гэбэшье машина бүтээлгын комплексын предприятинуудта энэ талаар нэгэ жэгдэ бэшэ хүдэлжэ гараа гэжэ эли. Жэшээнь, «Теплоприбор» заводой приборнуудые, автоматизациин зүйлнүүдые, ...дэндэ запчастьнуудые гаргаха талаар дүнгүүдыень абаад харая. Түрүүшын долоон хоногто 4,7 мянган түхэригэйхи гаргагдаһан һаа, хоёрдохи долоон хоногто 17,8, дүрбэдэхи долоон хоногто 29,1 мянган түхэригэйхи бүтээгдэһэн байна. «Электромашина» заводто двигательнүүдые бүтээн гаргалгые долоон хоногуудаар абаад харабал, тиимэрхүү юм.

Продукциин (хүдэлмэринүүдэй, туһаламжануудай) хэмжээнэй тоо, баримтанууд Статистикын управлениин согсолбори соо мүн лэ үгтэнхэй. Оптово сэнгүүдээр абаад харабал, республиканска мэдэлэй промышленность союзна мэдэлэйхидэ орходоо, ехэ хэмжээнэй продукци гаргаһан байна. 1990 оной январь—июль 1989 оной зохихо хугасаада гээд харабал, республиканска мэдэлэй промышленность тушаа 103,1 ба союзна мэдэлэйхи тушаа— 97 процент гээд заагданхай.

«Татарский ключ» карьерэй, Зэдын комбинадай, Хяагтын плавиково-шпадай уурхайн, Ципиканай приискын, «Бурятферммаш» нэгэдэлэй, Селенгинскын ЦКК-гай энэ талаар дүнгүүдынь хуу 100 гаран процентээр харуулагданхай.

Рудагүй барилгын материалнууд хэр үйлэдбэрилэгдэнэб гээд һонирхоходо, «Буржелезобетон» нэгэдэл, «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй барилгын управлени, «Бурятскагропромстрой» нэгэдэл түсэбөө бэелүүлээгүй. Харин Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй завод барилгын материал гаргаха түсэбөө 105,2, Улаан-Үдын речной порт—106, «Бурятавтодор» управлени — 102,4 процент дүүргээ. Бүхыдөө республика дотор рудагүй барилгын материал үйлэдбэрилхэ түсэб 97,5 процент дүүргэгдээ. Хайр шулуу малтан абаха түсэбөө «Бурятавтодор» управлени 2 дахин үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Промышленна продукциин гол шухаг зүйлнүүдые гаргалгые хараада абахада, шулуун нүүрһэн, булад, переменнэ тоогой электродвигательнүүд, малай байра сэбэрлэхэ транспортёрнууд, түхеэрэн модон, хюрөөдэмэл материалнууд түсэбэй ёһоор хараалагдаһанһаа багаар үйлэдбэрилэн гаргагдаһан байна. Нооһон бүд, угаагдаһан нооһон тус тустаа 56 мянган дүрбэлжэн метрээр, 119 тонноор үлүүлэн гаргагдаа. Эдеэ хоолой промышленность абаад үзөө һаа, мяхан, тэрэ тоодо субпродуктнууд, товарна загаһанай продукци, консервэнүүд түсэбһөө үлүү үйлэдбэрилэгдөө.

Ажахын тоосооной хоёрдохи моделиин, мүн арендна подрядай гуримаар хүдэлдэг предприятинууд январь-июлиин хугасаада хэлсээтэ уялгануудай ёһоор продукци эльгээхэ түсэбөө 98,6 процент бэелүүлбэ. Бүхыдөө эдэ предприятинуудай бүлэг үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхидэ орходоо холо үлүү продукци гаргаа гээд тобшололтой.

Арендна подрядай гуримаар хүдэлдэг барилгын эмхинүүдэй бирагүйшэг дүнгүүдтэй һаань, хэблэлэй талаар гүрэнэй комитет, заһабарилгын-механическа предприяти, Нютагай промышленностиин министерствын мэдэлэй Кировэй нэрэмжэтэ завод, Улаан-Үдын кондитерска фабрика хэлсээнэй талаар уялгануудаа 100 процент дүүргэбэ.

1990 ондо үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү һаахын түлөө!

1990 оной августын 10-най мэдээ

Районууд	һаагдаһан һүн (килограммаар): Жэлэй эхинһээ үнеэн бүриһөө	һаагдаһан һүн (килограммаар): Нёдондонойхитой сасуулхада (+) ба (−)	һаагдаһан һүн (килограммаар): Үнеэн бүриһөө сүүдхэдэ	Жэлэй эхинһээ хойшо бүхыдөө һаагдаһан һүн нёдондонойхитой сасуулхада (центнерээр) (+) ба (−)
Хойто-Байгалай	1909	—62	8,8	+150
Прибайкалиин	1839	+ 8	9,1	+734
Кабанскын	1811	—38	9,1	—2734
Сэлэнгын	1743	+252	9,4	+7304
Зэдын	1709	+114	9.7	—3891
Ивалгын	1647	—206	8.2	—8916
Хориин	1632	+101	8,3	+3836
Мухар-Шэбэрэй	1625	+ 78	7,8	+4105
Хурамхаанай	1597	+133	7,6	+3087
Загарайн	1572	—21	9,2	+291
Тарбагатайн	1568	+66	6,7	+3595
Яруунын	1557	+116	9.1	+6376
Түнхэнэй	1427	—20	5.1	—522
Баунтын	1387	—125	10.0	—634
Бэшүүрэй	1369	+59	6 6	+2482
Захааминай	1354	+22	5 7	+377
Баргажанай	1351	+113	6 9	+4180
Хэжэнгын	1257	+15	[illegible]	—2519
Хяагтын	1167	—376	6.4	+4121
Ахын	626	—58	4,3	—103
Республика бүхыдөө	1549	+22	7,7	+20907

Газаамнай нэмэрай амисхаал орожо, үдэшэ, үглөөниинь һэрюухэн байдаг болобо. Уданшьегүй хура бороогой зогсожо, тэнгэриин сэлмэхэдэ, түрүүшын хюруу унахадаашье болохо гэхээр. Тиин мүнөө үедэ үнеэдэй һү шэмые досшолуушьегүй хура бороогой зогсожо, ехээр үйлэдбэрилхэ зорилго хараалһан республикымнай һаалишад, ухэршэд эдэ үдэрнүүдтэ горитой оролдолго гаргана.

Бурятскагропромсоюзай мэргэжэлтэдэй суглуулжа согсолһон тоо, мэдээнүүдые зэргэсүүлэн харахада, үнгэрһэн арбан хоногой туршада үнеэдэй сүүдхын һү шэмэ урдынхиһаа нэмээгүй. Энэ арбан хоногой туршада үнеэн бүриһөө 77 килограмм һүн абтаһан байха юм. Гэбэшье үнгэрһэн хугасаа соо Баунтын районой ажахынуудта үнеэдэйнь һү шэмэ эрид дээшэлээ гэхэ гү, али урдахи арбан хоногойхиһоо 3,3 килограммаар нэмээд байна. Мүн Зэдын, Яруунын, Загарайн, Ивалгын, Хурамхаанай, Сэлэнгын районуудай һаалиин фермэнүүдтэ һүн ехээр абтадаг болоо. Тиин гэһээ бэлшээриин ногооной шэмэ шанараа доошолуулаагүй байһан мүнөө үедэ Захааминай, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Хойто-Байгалай, Хориин районуудай колхоз, совхозу... үнеэдэйнь һү шэмэ нилээд... роо.

Бага гаргашатайгаар ... шанартай продукци ехээр... жа бэлэдхэхэ эрилтын... даад байһан мүнөө үед... дэйнгээ һү шэмые эрид ... шэлүүлхэ гээшэ онсо зорилг... болоно. Мүнөө бэлшээриһэ... гадна сабшалангай хэнзэдэ, та... римал ургамалнуудай үлөөд... һэн дээрэ һүрэг үнеэдээ бэ... шээхын хажуугаар ногоон эш... набша сабшажа, нэмэлтэ т... жээл болгон эдюулхэдэ ту... тайл байха гэжэ һанагда... Бэлшээридэшье, поли дэ... шье малай эдихэ тэжээлэй ... бэг байһан сагта үне... һү шэмые дээшэлүүлж... һаа үбэлжэлгын ү... нилээд хямда сэнтэй ... ехээр үйлэдбэрилжэ, ... замдаа гараха бэлэй ... һаагдаһан һүеэ һайна... жэ, эрхим сортоор ... гээшэ шухала болонхо...

Абаһан ашаг олзоор... шаяа харюулжа, өө... олоһон мүнгэ зөөрөөр ... хангаха экономическа ... үргэнөөр нэбтэрүүлэгд... һан мүнөө үедэ про... шанарта анхарха гээшэ... ааб даа. Шалгалтын ... дүнгүүдые зэргэсүүлэн... дэ, олон районой ажах... муу шанартай һүн... дажа, диилэнхидээ ... бусаагдаха ушар ... Арайхан гэжэ нилээ... го гаргажа үйлэдбэри... дукцияа өөһэдынгөө һ... хай ябадалһаа, х... ажалһаа уламжалан ... ень доошолуулжа, гар... үлэхэ гээшэ һайшаалтай... Эндэ һаалишад, мэргэ... тодорхой хэмжээнүүдые... жэ абаха сагынь тулаа.

Зунай бэлшээриин дэмээрэ... тэ баян сагай һүүлшын үдэ... нүүд үнгэржэ байна. Тиимэһэ... республикымнай һаалишад фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд сагаан эдеэ элбэгээр ... бэлэдхэхын түлөө ... улам үргэдхэжэ, эрш... ябуулха болоно.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ Тобшо мэдээсэл

БОДОТО ЭЗЭН БОЛОНО ГҮ?

КПСС-эй Загарайн райкомой бюрогой ээлжээтэ заседани болобо. Тэндэ «Үйлэдбэри хүтэлбэрилгэдэ демократи үргэдхэхэ, предприятиин хүдэлмэришэдтэ эзэн ёhоной мэдэрэл бүридүүлхэ талаар Үнэгэтэйн үрэ жэмэсэй заводой цеховэ партийна организациин ба захиргаанай хүдэлмэри тухай» асуудал зүбшэн хэлэгдэбэ. Тус асуудалаар тогтоол баталагдан абтаhан байна.

Үйлэдбэри хүтэлбэрилгэдэ демократи үргэдхэхэ талаар заводой партийна организаци Х Үзахиргаан зарим тэды хүхэ гмэри ябуулаа гэжэ тогнай л соо хэлэгдэнэ. Үйлэдбэтүүг хүтэлбэрилгэдэ демократи дэ жеехэ, өөhэдөө өөhэдыгөө юргтэлбэрилгэ үргэдхэхэ зорил hангойгоор ажалша коллективэй үнэвет эндэ байгуулагдаhан наайна. Тиин тус совет 1989 дэой август hараhаа хойшо социально-экономическэ хүгтын, ажалай эрхэ байдал харуулгын асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулна. Тиин байгша ондо магазин, столово, улаан булан баригдаа. Байрын гэрнүүдэй барилга түлэг ябуулагдана. Тиигэбэшье энэ совет ажалша коллективэйнгээ бүхы талануудые анхаржа үргэдинэгүй гэжэ тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ.

Хүдэлмэришэдтэ эзэд ёhоной мэдэрэл бүридүүлхэ талаар заводой партийна организаци ба захиргаан мүртэй хүдэлмэри ябуулнагүй. Эсэсэй үрэ дүнгүүдhээ, харюусалгаhаа дулдыдаhан мэргэжэлтэдэй ба хүдэлмэришэдэй дунда материальна эрмэлзэлэй эрхэ байдал тогтоогдоогүй байна. Ажахын тоосоон hулаар нэбтэрүүлэгдээ. Экономическа hуралсал бирагүйгөөр эмхидхэгдэнэ.

КПСС-эй райкомой тогтоолой ёhоор, дутуу дунданууд ойрын сагта усадхахаар цеховэ парторганизациин секретарь Соболевэ, заводой директор Синявин уялгалагдаа.

КПСС-эй УСТАВ ХЭР САХИГДАНАБ?

Партиин XXVIII съездын болохын урда тээ партийна ажабайдалда демократи үргэдхэхэ тухай оло дахин коммунистнууд хэлэhэн байха. Жэшээлхэдэ, хүдэлмэриингөө түхэл маягуудые хүн зондо дүтэ болгохо, КПСС-эй гэшүүдэ абадаг гуримаа хубилгаха, гэшүүнэй түлбэриhөө суглараhан мүнгэнэй хахадыень эхин парторганизацидаа үлөөхэ тухай хэлэгдээ hэн. Жэшээлхэдэ, гэшүүнэй түлбэриин хахадыень эхин организацидаа үлөөхэ тухай шиидхэбэри үшөө КПСС-эй шэнэ Уставай баталагдахын урда эндэ абтаhан байна. Тиимэhээ гэшүүнэй түлбэри суглуулха хүдэлмэри партиин Гусиноозёрскын городской организацида гуримгүй болоожо эхилээ hэн.

Тиин энэ асуудал ямар байдалтай гээшэб гэжэ КПСС-эй Гусиноозёрскын горкомой бюро hаяхан үнгэргэгдэhэн ээлжээтэ заседани дээрээ хаража үзэбэ.

КПСС-эй горкомой харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд болон шалгалтын комиссиин гэшүүд промышленна предприятинуудай партийна 12 организациин байдалые шалгажа үзэhэн байна. Олонхи коммунистнууд партиин Уставай эрилтэнүүдые, партийна жаяг журам ...хидаг гэжэ шалгалтын дүнүүд харуулна. «Туяана» нэгэ...лэй филиалай, Сэлэнгын ...промхозой, Гусиноозёрскын ...дой, «Гусиноозёр...тын, мехлесхозой, электросетьнүүдэй ...зацинуудта гэшүү...ри сag соогоо суг...ана, Уставай эрилтэнүү...сахиха оршон тогтон... Холбоолжоной уурхайн ...организацида урдань үзэг...н дутуу дунданууд усад...ажа байна. Тодорхойлбол, ...үүнэй түлбэри оруулхаяа ...лишоhон 9 хүнэй 7-иинь ...партиин зэргэнүүдhээ гаргаг...даа, нэгэниинь партийна суглаанай шиидхэбэреэр гэшүүнэйнгээ түлбэри хүсэлдүүлжэ түлөө, нэгэнэйнь хубиин хэрэг хаража үзэгдэхөөр бэлдэгдэжэ байна. Гэхэ зуура дурсагдаhан партийна организацинуудта коммунистнуудтай ойлгуулам-жын хүдэлмэри ябуулагданагүй гэжэ элирүүлэгдээ. Шалгалтын комиссиин гэшүүдэй ябаhан үдэр партиин зэргэhээ гараха тухай 21 мэдүүлгэ Гусиноозёрскын ГРЭС-эй парткомдо байгаа.

КПСС-эй горкомой бюрогой заседани дээрэ Холбоолжоной уурхайн, Гусиноозёрскын ГРЭС-эй, Сэлэн-Дүүмын заhабарилгын-механическа заводой парткомуудай секретарьнар В. В. Иванов, Ю. В. Никитин, Р. Ш. Хайруллин дурсагдагша асуудалаар тоосоо. Гэшүүнэй түлбэриин талаар Уставай эрилтэнүүдые hуладхаhанайнь түлөө ГРЭС-эй парткомой секретарь Ю. В. Никитиние КПСС-эй горкомой бюрогой гэшүүд А. В. Черняховский, В. П. Шишмарев шангаар шүүмжэлээ.

Зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалаар тогтоол баталагдан абтаа. Гусиноозёрскын ГРЭС-эй, лесопромхозой, Сэлэн-Дүүмын РМЗ-гэй парторганизацинуудта гэшүүнэй түлбэриин талаар ехэ дутагдалнууд бии, илангаяа ГРЭС-эй партийна организацида айхабтар шанга байдал тохёолдоо гэжэ тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ.

Тиин горкомой бюрогой тогтоолоор дурсагдагша предприятинуудай парткомуудай секретарьнарта шанга hануулга хэгдэжэ, дутагдалнуудаа заhаха талаар хэмжээнүүдые абахыень уялгалаа.

КПСС-эй Гусиноозёрскын горкомой бюрогой заседани дээрэ городской парторганизациин тоосоото-hунгалтын суглаануудые үнгэргэхэ болзор болон гурим тухай асуудал мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ Асуугты — харюусахабди

ТОДОРХОЙЛЖО ҮГЫТ

Хүндэтэ редакци! Мүнөө Улаан-Үдэ хотодо үлгэгдэhэн харуулан ойлгуулламжын хэрэгсэлнүүдые харахадаа, «Бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй туг дээрэ үргэебди!» гэhэн үгэнүүдые обеордогби.

Зүгөөр мүнөө үедэ социалис мүрысөө хэн эмхидхэхэ ёhотойб гэжэ ойлгоногүйб. Гүрэнэй предприяти тухай Хуулиин 6-дахи ...ягай 5-дахи пунктда иигэжэ хэлэгдэнэ: ...шa коллективэй хамтын суглаан со...с уялгануудые абадаг...» 7-дохи ста...ьо: «Партийна, профсоюзай ба ком...ной организацинуудай hунгагдамал ор...дтай сүг ажалша коллективэй совет ...лис мүрысөөнэй дүримүүдые батал...тэрэнэй дүнгүүдые согсолдог» гэжэ ...дэнэ. Харин «Социалистический труд» журналай 1989 оной 3-дахи ба 5-дахи номернууд соо социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ ажалша коллективэй совет хабаадалсадаг гэжэ хэлэгдэнэ. Зүгөөр манай профком мүрысөө эмхидхэлгые юрэдөө манай хэрэг бэшэ гэжэ тоолоно.

Тобшолон хэлэхэдэ, социалис уялгануудые бэлдэхэ, тэдэниие шэнжэлхэ, түрүү дүй дүршэл согсолхо, дэлгэрүүлхэ талаар хара ажал хэн хэхэ ёhотойб гэжэ мүнөө ойлгохын аргагүй байна. Эдэ асуудалнуудые газетээр дамжуулан, тодорхойлжо үгыт!

Л. ГОРЯЧКИНА,
прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй 15-дахи цехэй цохкомой түрүүлэгшэ.

Викторовна, газетын эльгээhэн бэшэг ...социалис мүрысөө хэн ...хэ ёhотойб гэжэ hура... тэрээндэ бата зэргээр харюусаhан байнат.

...өөрөөшье, Гүрэнэй пред... (нэгэдэл) тухай СССР-...улиин 6-дахи статья соо: ...ша коллективэй хамтын ...н социалис уялгануу...абадаг» гэжэ хэлэгдэнэ. ...ч эмхинүүдэй hунгагда...рганнуудтай сүг ажалша ...тивэй совет мүрысөө-дүримүүдые баталжа, ...дыень согсолдог гээд ...н 7-дохи статья соо ...энхэй.

...комой арсаа hаань, энэ ...чал» хэн хэхэ ёhотойб ...ашадань hуранат.

...нь хэлэхэдэ, профсо...уд социалис мүрысөө эм...хэжэ, бүхы хара ажалы...ь хэдэг байhан гэжэ мэдэр... хэрэгтэй ВЦСПС-эй VI ...ленум. боложо, мүрысөөн ту... байдалые шэнээр хара...зеэд, профсоюзуудай ко...дүүдэй гол үүргэ хадаа ...шадай экономическа эр...дые ба хүсэл эрмэлзэлнүүдые хамгаалга болоно гэжэ тодорхойлhон байна. Иигэжэ хэлэгдэхэдээ, профсоюзай комитедүүд ажалай мүрысөөнhөө холодохо гэнэгүй гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Мүрысөөнэй асуудалнуудта профсоюзуудай оролсохо зүйлнүүд бии юм. Жэшээлхэдэ, ямаршье аргаар амжалта туйлахын тулада эрмэлзэhэн захиргаанай социалис мүрысөө хэтэрмэ үлүүгээр хэрэглэхэ ябадалhаа ажалшадай хүсэл эрмэлзэлнүүдые хамгаалга, үгышье hаа, эсэсэй үрэ дүнгүүдэй түлөө бэшэ, харин ёhын тэдысэ сээрhэн дээрэ эмхидхэгдэhэн мүрысөөнhөө ажалшадые хамгаалга болоно.

Профсоюзай организациин гэшүүдэй хамтын хүсэлтэй байжа, мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэ үгөө hаань, профкомууд организациингаа үгэhэн хэм хэмжээн соо мүрысөөндэ оролсохо эрхэтэй. Гэхэ зуура ажалшадай хүсэл эрмэлзэлнүүдые хамгаалагша профсоюз хадаа ажалша коллективэй бодото байдалhаа уламжалан, өөhэдынгөө зорилгонуудые, түрүүн анхарха талануудые, өөhэдынгөө хараа шугамые, мүн өөhэдынгөө эрхэнүүдые тодорхойлдог юм. Тиихэдээ шэлэн абаhан хүдэлмэриин ямаршье шэглэлынь хамгаалхы үүргэ дүүргэлгэдэнь hаалта татахагүй ёhотой.

Мүрысөөндэ хабаадагшадые зүбөөр сэгнэлгэдэ, хүдэлмэриинь үрэ дүнгүүдые зүбөөр согсололгодо профком юундэ хабаадахагүй юм. Илангаяа бултанай хүдэлмэриие нэгэ адли болгохогүйн, хүн бүхэнэй ажалые зүб ёhоор сэгнэхын, мүн коллективэй социальна, техническэ ба экономическа хүгжэлтэ hайжаруулхын тула мүрысөөнэй дүнгүүдые харалсаха уялгатай гэжэ hанагдана. Эндэhээ тобшолол хэхэдэ, мүрысөөнэй бодото зорилгонуудые табилга, тэрэниие эмхидхэлгэ, дүнгүүдыень согсолхо талаар хара ажал хэлгэ хадаа нэн түрүүн захиргаанай ба ажалша коллективэй соведэй үүргэ болоно.

В. ВОЛЬСКИЙ,
Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй хэблэлэй түбэй хүдэлмэрилэгшэ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА — БУГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь августын 9, 14-нэй номернуудта).

3. ШҮДЭРТЭЙ МОРИНДОЛ ХОЛО ОШОГДОХОГ

В. И. Ленин өөрынгөө бэшэhэн хүдэлмэринүүд соо «сүлөөтэ газар-сүлөөтэ ажал», «сүлөөтэ газар дээрэ сүлөөтэ ажал» гэжэ олон удаа онсолhон байдаг.

Таряашадаймнай түүхэдэ таряашан гээшэ үсөөхэн лэ жэл соо газарай эрхэ сүлөөтэй эзэн байгаа юм. Тиин түүхын энээхэн үе манда нилээд ехэ hургаал болохоор юумэ ойлгуулжа үгэнэ. Нэн түрүүлэн захиран-зонхилхо гуримай үшөө мүндэлөөгүйдэ өөрыгөө мэдэhэн эрхэ сүлөөтэй ажахынуудай арга боломжо ямар ехэ байгаа гээшэб.

Хоридохи онуудай эхеэр нэгэдэхи империалис болон граждан дайнай, гадаадын булимтарагшадай хорото дүлэн унтаржа захалаа бэлэй. Туулгаh hомондо дайрагдажа, толгойгоороо хосороогүй таряашадшье нютагаа, гэр бүлынгөө гал гуламтада бусажа, хэдэн зуугаад жэлдэ бүридүүлэгдэhэн гуримаараа газараа элдүүрилжэ, ан-бун ажаhуудаг болоо юм. Тэрэ жэлнүүдтэ республикымнай hуурин, нютагуудта адууhа малай тоо толгой эрид хороогдоод байгаа. 1924 оной эхиндэ таряашадай ажахынуудта 312 мянган гэхэ гү, али 1916 онойхиhоо дүрбэ дахин үсөөн үхэр мал, 217 мянган гэхэ гү, али хахадаараа бага хонин, 29 мянган гахай, 150 мянган адуу морин бии байгаа. Адууhа малайнь, гахайнуудайнь тоо горитойгоор хороhон дээрэhээ хүдөө нютагта үнэхөөрөө ядаралтай бэрхэ байдал тохёолдонхой бэлэй. Үнэн дээрээ энэ бэрхэтэй байдалаа заhаруулхын тула нилээд сag, он жэлнүүд хэрэгтэй гэхээр hэн. Тэд..., оройдоол табан жэлэй туршада үндэhөөрөө шахуу хосоржо байhан хүдөө нютагуудаймнай таряашадай ажахы эрхилэгшэд элдэб мэтэ ургаж хүгжэжэ захалаа юм. Жэшээлбэл, 1929 ондо адууhа малайнь тоо толгой 1916 онойхиhоо булюугаар олошороод байгаа. Ушарынь хадаа таряашадай эрхэ сүлөөтэ ажалай арга боломжо эндэ элеэр харагдажа, адууhа мал үсхэбэрилгэнь гээгдэлhээ гараад, саашанхи хүгжэлтынгөө замда ороод байгаа. Эгээл энэ үедэл hаад тойбо татаhан захиран-зонхилхо гурим мүндэлжэ, хүсэлдүүлэшэгүй хохидол асарhыень мүнөө амсажа байнабди. Хэрбээ урдынхяараа байгаа hаа, Буряадаймнай хүдөө ажахын hалбарида адууhа мал үсхэбэрилгэ доройтохо байгаа гү? Минии бодомжолходо, хүдөө ажахын үйлэдбэриин тусхай шэглэлтэй болоошье hаань, хүгжэлтэнь эрьехэгүй, үргэшоал дабшаха бэлэй.

Хамтын ажахы байгуулха тухай түүхын олон асуудалнууд мүнөө хүрэтэрөө үргэнөөр, гүнзэгыгөөр, hайнаар шэнжэлэгдээгүй байха юм. Динлэнхидээ «Манай ороной колхозно байгуулалтын илалта хадаа социализм байгуулхын түлөө тэмсэлэй түүхын ялас гэмэ хуудаhан лэ», «революционно хубилалтануудай дайшалхы ябадалнууд» гэхэ мэтэ уряагаар гоёогдонхой бэлэй.

Статистикын тоо, баримтануудые зэргэсүүлэн харахада, республикадамнай 1929 онhоо хойшо бүхы түрэлэй адууhа малай тоо толгой эрид хороогдожо захалhан байгаа. 1932 ондо адууhа малай тоо толгой 1916 онойхиhоо байха 1924 онойхиhоо жэшээлэшэгүйгөөр үсөөрүүлэгдээд байhан юм. Саашадаа малай үсөөрэлгэ зогсоогдоогүй, хамтын ажахынуудай үргэнөөр мүндэлэн байгуулагдаха бүри улам хороогдожо байгаа. Тусхайлбал, 1935 ондо колхозуудта таряашадай бүхы ажахын 73,8 процентнь орожо, 91,2 процент тарилгынгаа газарые, 88,3 процент адууhа малаа хамтаруулаад байгаа гэхэ гү, али республикын засагай хүтэлбэрилэгшэдэй элидхэhэнэй ёhоор «хамтаралгын үндэhэ hуури дээрэ колхозно байгуулалта дүүрээ» гэжэ тодорхойлhон байдаг. Тиин энэ үедэ 1929 онойхитой сасуулбал, үхэр малай тоо толгой 2,7 дахин, үнеэд—2,6, гахай—2, хонид—3,4, адуу морид—2,1 дахин үсөөроод байба. Тэрэ сагта таряашаниие газарhаань холодуулжа, өөрын ажаллаха эрхэгүй болгохын түлөө нилээд ехэ ажал ябуулагдаа. Хамтын ажалда — колхозуудта орохо тусхай болзор тогтоогдодог бэлэй. Энээн тухай үнэн зүбөөр шэнжэлхэ, тодорхой hайн сэгнэлтэ үгэхэ сag хүрэжэ ерээ.

КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1953 он) Пленумэй hүүлээр, эмхидхэлэй болон экономическа асари ехэ хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдэжэ захалхадал хүдөө нютагуудай сээжэ дүүрэн амилжа, сүлөө ороhондол болоо hэн. Энэ үедэ түсэб дороhоо үгтэдэг болохоор хэлэгдэжэ, хүдөө ажахы яhала түргэнөөр hэргэжэ захалhан, экономикошье эрид hайжаржа эхилээ бэлэй. Зүгөөр энэмнай удаан үргэлжэлөөгүй. Юумые хубилгаха «үбшэн» дахяад hүжэржэ, нэн түрүүлэн дороhоо түсэблэлгэмнай огто мартагдаад, илангаяа хүтэлбэриин аппарат улам бэхижүүлэгдээ. Эгээл энэ үеэр столово, ресторан, кафенүүд соо хилээмэн миинтээр үгтэдэг болоhон байгаа (түүхэдэмнай багахан имэ хэhэг оронхой). Иигэжэ зэриман зол жаргалта байдалай одоол дүтэлhые мэдэрээдшье абаа гэхэ гү, али хубиин ажахы таряашанда үлүү дарамта гэлсээд, газарыень, адууhа малыень хороожо захалаа. Зарим газарта хубиин адууhа малhаа огто арсаhаншье байха. Тэрэшэлэн таряашаднай хубидаа малгүй болоходоо город хүдөө нютаг хоёрой илгаае үгы хэхэмнай гэлсэжэ, hууриндаа городойхидол олон дабхар гэрнүүдые барижа захалаа юм. Костромской областиин колхозой суута түрүүлэгшэ, хоёр удаа Социалис Ажалай Герой Прасковья Малинина тэрэ үедэ хүдөө hууринда олон дабхар гэр бариха гээшэ залхуу зайран хүнүүдые олошоруулха гэhэн ажал гэжэ бэшээ hэн. Тэрэнэй хэлэhэн үгые газетэнүүдтэ тунхаглабашье, олон дабхар гэрнүүдые барижа үргэлжэлhөөр байгаа.

Энэ үедэмнай таряашанда эрхэ сүлөө олгоогүй, харин тон шанга сохилто болоо бэлэй. Юуб гэхэдэ, таряашан өөрынгөө хубиин багахан ажахыдашье хүдэлмэрилхэ аргагүйдэхэhөө гадна үри хүүгэдынь, аша, гушанарынь эхэ, эсэгынгээ ажалые үргэлжэлүүлэнгүй, таряашанай хүдэлмэриhөө зайсуулагдан хүмүүжүүлэгдэдэг болоо ха юм. Дам саашаа энэмнай улам муугаар hүжэрөө юм. Тусхайлбал, таряашадаймнай үри хүүгэд наhаяа хүсэжэ, гэр бүлэ болоходоо хубидаа адууhа мал үсхэбэрилжэ барихаhаа арсадаг болошоо. Мүнөө Буряад орондомнай хүдөө нютагуудта табадахи айл бүхэн ямаршье мал баринагүй. Арбан айлай дүрбэндэнь үнеэн байхагүй, хахадhаа олон айл бүлэ гахайгүй байна. Иигэжэ таряашанай урданай эхи үндэhэн узуураараа hалгаагдажа, ехэ хохидол ушаруулагдаа.

«Механизатор — хүдөө нютагай гол мэргэжэлтэ» гэhэн уряа гаргажа, таряашанай нэрэ hүлдэшье hүнөөн мүхөөгдөө бэлэй. Таряа ургуулагша, газар элдүүрилэгшэ бэшэ, харин станогой дэргэдэ ажалладаг хүдэлмэришэндэл адли үдэр бүхэндэ үгтэhэн даабаринь жэншэдгүй дүүргээд лэ тогтоогдомол салин түлбэри абадаг болоходоо таряашанай бодото уялга, шарайньшье хубилаа. Сагай ошохо бүри «таряашан» гэhэн үгэ хөөрөөнэй хэлэнhээ холодуулагдажа, хүдэлмэришэн гэhэн үгөөр hэлгэгдэжэ захалаа. Гэхэтэй хамта хуушанайхяараа үлөөгдэhэн колхозууд хүдэлмэреэ совхозуудтал адляар эмхидхэжэ ябуулдаг болоо hэн.

Таряашаниие газарhаа холодуулаад, захиралта, заабаряар ажалладаг хүдэлмэришэд болгоhон ябадалнай мүнөө гэмшэлтэй. Зүб, буруушье hаань, ошо, энээниие хэхэш гэжэ зарлигай буубал, бүтээгээд байдаг үнөөхи таряашанда юуншье хэрэггүй болошоо. Хабарайнгаа тарилгые эртүүр үнгэргэгты гэбэл, хамаагүй поли дээрээ гарадаг байгаа. Жэшээлбэл, Тарбагатайн районд до апрелиин эхеэр, газарай хүрьhэнэй үшөө хүсэд гэдээгүй байхада эртынгээ ороохото ургамалнуудые тарижа дүүргэдэг «түрүүшүүл» тэрэ жэлнүүдтэ олошороод байгша hэн. Дайнай hүүлээрхи жэлнүүдтэ хүдөө нютагуудта машина, техникэ захагүй олоор абтажа, үйлэдбэреэ хүсэдөөр оньhожоруулха хүдэлөөн үргэдэжэ захалаа. Энэл үедэ гол унаа болохо морин хэрэглэмжэhээ гаргагдажа, ажалда хабаадуулагдахагүй аад дэмы обёос эдижэ, гаргаша хэжэ байна гэhэншүү уданшьегүй адуу моридоо хюдажа, хороожо захалhамнай баhал алдуутай hэн. Манай республикын ажахынуудта табидахи онуудаар бүхыдөө 100 мянга гаран адуу морид үсхэбэрилэгдэдэг байгаа. Удаань энэ hүрэг адуумнай хахадаараа үсөөрүүлэгдэhэн ааб даа. Хюдажа, хороожо байhан энэ hалбарияа үндэhөөрнь hалгаахаhаа урид ямар алдуу гаргаhанаа ойлгожо, морин гансашье унаа бэшэ, үхэрэй, хонинай мяханhаа хямда мяхан ехээр абтаха гэжэ бодомжолоод «хандасаяа» ондоо болгоо hэн. Тэрэ гэhэнhээ хойшо адуу моридоо олошоруулха тухай засагай дээдын зургаануудта хэдэн тогтоол абтаа юм. Теэд хори гаран жэл соо адуу моридоймнай тоо толгой арайхан 25 процент олошоруулагдаа. Урдань хамтын ажахынуудай байгуулагдахаhаа урид табан жэл соо адуун hүрэг 50 процент олошоруулагдаа...

Хүдөө ажахын хү... таhалгарээгүй хуби... урдань нэгэл зорил... дадаг hэн. Нэн түр... тэлбэриин звенонууд... олошоруулжа байгаа... нөөшье оронойнай... секторэй хүтэлбэрин...

...та ажаллагшадай тоо... фермернүүдhээ оло... данхай юм. Холо ... Буряад орондомнай... боломоор баримтану... байха. hүүлэй 30 жэ... дөө ажахыемнай ... бэрилөөгүйб даа. Хү... хын министерство, ... риин ба бэлэдхэлэй ... ство байгуулагдаа ... шьегүй дахяад. Хүдө... министерствын эмхи... совхозуудай нэгэдэл, ... hэн аяар долоон т... гуулагдаhыень марта... шэл. Зарим совхозу... дүрбэн жэлэй турш... трестын мэдэлдэ ор... ха. Мүнөөдэр газар... hэн таряашамнай үг... хайшан, тиигээд хо... али hаалишан боло... гаа.

Районой хэмжээн... шадабари мэргэжэл... мэргэжэлтэдhээ ... районмнай он жэлнү... хо бүри эhээбэри ... дэжэ, бүри хүсэтэй ... гажа, мүнөө РАПО ... ааб даа. Манай ре... хэмжээндэ 250 гар... бүридэhэн Госагроп... гуулагдаба. Эндэ га... рүүлэгшын орлогш... ды гээшэб? Аяар ... Хитадай Арадай Ре... Гүрэнэй Соведэй ... орлогшонор оройд... ха юм. Үнгэржэ ер... найда орлогшонор... гайнгаа начальнигуу... уялгые халахаар то... хой. Юрэдөө кадр... hагай начальнигай ... кадрнуудай талаар ... шын орлогшо байха... шаа юм?

А. ДЕРИ...
экономикын ...

(Түгэсхэлынь хожом...)

Дамдин-Жаб Ринчинович «Теплоприбор» заводой шудхалгын цехэй начальнигаар ажалладаг юм. Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдые туйлахын тула цехэйнгээ хүдэлмэришэдые шэнэ юумэндэ hургаха хэрэгтэ тэрэ горитой анхарал хандуулна. Экономическа hуралсалай hургуулида хэшээлнүүдые үнгэргэдэг юм. Хэшээлнүүдээ hонирхолтой болгохын тула элдэб газета, тусхай журналнуудые ушадаг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д.-Ж. Р. Ринчинов.

В. ПЛУТТЫН фото.

Сэлэнгэhээ мэдээсэ...

БЭЛЭДХЭЛ ХЭН...

Ерэхэ үбэлэй үедэ промышленна предприятинуудай эмхи зургаануудай hайнаар хүдэлхын тула Гусиноозёрскдо бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдажа эхилэнхэй. Арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдкомдо тусхай штаб байгуулагдажа, энэ бүхы хүдэлмэриие хүтэлбэрилнэ, хинан шалгана.

hүүлэй шалгалтын ёhоор хотын предприятинууд үбэлэй үедэ хүдэлхөөр бэлэдхэл hайнаар хэнэгүй гээд элирүүлэгдээ. Гэр байрын коммунальна ажахынууд байрын гэрнүүдые заhабарилха, тэндэ ... гонуудые хабсарга... мэреэ түргэнөөр ... синоозёрскын ГРЭС... аварийн хойшолонгүй... халга штабай гэшүү... тон ехээр зобоо... энергоблок августын... hабарилагдажа ... ёhотой hэн. Теэд пр... кументациин удаару... тэhэнhөө болоожо, ... хойшолуулагдаа. Т... густын хуушаар тэр... дажа эхилхээр ... Мүн гурбадахи энер... питальнаар заhабари... зор хойшолуулагда...

УГ ЗАЛГАМЖАЛА...

Уг залгамжалан хүдэлэгшэд Галуута Нуур станциин деподо үсөөн бэшэ юм. Бабушкинтанай, Стряпухинтанай, Исаковтанай, Коноваловтанай, Рябовтанай гэр бүлын гэшүүд эндэ табяад жэлэй туршада ажаллана. Тэдэнэр машинистээр, поезд бүридхэгшөөр, слесарөөр, кассираар хүдэлдэг байна. hүүлэй жэлнүүдтэ олон зон наhанайнгаа амаралтада гаража, мүнөө гол түлэб залуушуул аха нүхэдэйнгөө хэрэгые үргэлжэлүүлнэ. Тэдэнэрэй үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллаhанай ашаар депогой коллектив түсэбтэ даабаринуудаа урагшатай дүүргэнэ. Ашаа зөөхэ даабарияа жэлэй эхинhээ сүм бэелүүлжэ, түсэбhөө гадуур ашаа ехээр зөөжэ шадаа. Тиин хүдэлмэришэдэй салин хүлhэниинь, мүнгэн шангынь дээшэлүүлэгдээ. Мүн ... рам hайжаруулагда...

— Манай депогой ... тивэй олонхиниинь ... шье hаа, ажалай ... ческа журам ха... ушар үзэгдэнэгүй. ... В. Симоненко, А. Ц... лон бусад хүбүүд... хүдэлжэ, олоной ду... гарна. Үнинэй маш... Семёнов, А. В. Реб... шэд үрэ бүтээсэтэй... лажа, залуушуулда ... шээ харуулна, — гэж... ашаглалгын цехэй... орлогшо А. А. Коро... лэнэ.

Мүнөө депогой ... эршээ алдангүй ... байгша оной түсэб... гэхын түлөө тэмсэ...

Н. ДАН...

Совет орон дотор

БАРНАУЛ. Алтайн хизаарта ороохо хуряалгын эхилээшье hаань, тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдаhан зандаа. Хизаарай колхоз, совхозууд 2,5 миллион тонно үбhэ ба сенаж нөөсэлжэ абаа. Энэнь малай үбэлжэлгэдэ хэрэгтэй тэжээлэй хахад шахуу хубинь болоно. Гэбэшье тэдэнэй хэхэ хүдэлмэринь үшөө ехэ. Зуугаад мянган гектар нуга газарай үбhэ сабшаха болоно. Олохон ажахынууд нэгэ жэлэй ногоо ба вико-овёосой холисо хуряажа, шэмэ ехэтэй үбhэнэй сенаж дарана.

ВЛАДИКАВКАЗ. Хойто-Осетиин ороohоной полинууд дээрэ эртын ороohото ургамалнуудые хуряажа түгэсхэбэ. Хадата районуудай колхоз, совхозуудай полинууд дээрэhээ hүүлшын комбайнууд гаража ошоно. Автономито республикада тарилгын бүхы талмайда эршэмтэй технологи хэрэглэгдэhэн байгаа. Тэрэнэй хахад хубинь арендэ гуримаар хүдэлдэг бригадануудта даалгагданхай. Республикада гектар бүриhөө дунда зэргэнь 38 центнерhээ дээшэ, харин түрүү ажахынуудта 50 центнер хүрэтэр ороohон эбтаа. Харин бүхыдөө мүнөө жэлдэ 208 мянган тонно ороohон суглуулагдаа юм.

ТБИЛИСИ. Грузиин Цителицаройско районой ороohоной полинуудые hүүлшын комбайнууд орхибо. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой механизаторнуудай подрядна бригаданууд 2000 гектарай намарай ороohото ургамалнуудые гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряажа абаа. Хүдөө нютагуудта туhалхын тула Тбилиси ба Руставн хотонуудhаа эльгээгдэhэн ехэ ашаанай автомобильнууд нютагай ороohоной предприятиин элеваторта түсэбhөө гадуур хуряагдаhан ороohо зөөжэ оруулаа.

БАКУ. Азербайджанай тусхай шэглэлтэй ажахынуудай түрүүшын ургаса — виноградтай хайрсагуудые ашаhан прицепүүдтэй тракторнууд тушаан абалгын пунктнууд тээшэ яарана. Республикада эртын столово сортын виноград суглуулжа эхилэнхэй. Джалилабадскэ районой ажахынуудта «Тебризи», «Агадаи», «Кардинал» ба бусад сортын виноград hайнаар урганхай. Арендэ подрядаар хүдэлдэг виноград ургуулагшад гектар бүриhөө зуу гаран центнер ургаса суглуулна. Виноград худалдаха сэнгые горитойгоор нэмээхэ тухай республикада hая баталан абтаhан шиидхэбэри виноград тарижа ургуулгые хүгжөөхэ hайн эрхэ нүхэсэл болоно, таряашадые урмашуулна.

БЕЛГОРОД. Город шадарай «Комсомолец» гэhэн томо совхоз нютагтаа үрэ жэмэс буйлуулха арга боломжотой болоо hэн. Үрэ жэмэсэй консервэ үйлэдбэрилхэ цех эндэ ашаглалгада оруулагданхай. Кабачки ба үгэрсэтэй банканууд тэрэнэй конвейерhээ гаража эхилээ. Оборонно үйлэдбэриие ондоо шэглэлтэй болгохо программын ёhоор Минавиапромой, Минобороннпромой болон Минобщемашай предприятинуудай туhаламжаар гүрэнэй-кооперативна «Белгород Агроплодоовощпром» нэгэдэлдэ түрүүшын иимэ цех баригдаа юм. Тус предприяти жэлдэ 3 миллион баанха үрэ жэмэс үйлэдбэрилхэ аргатай.

МОСКВА. Зунай халуунда амархада аятай зохид гол мүрэнэй уhа багахан трамвайнуудhаа гараhан тортог бузарладаг байhан. Азербайджанай ССР-эй Наукануудай академиин эрдэмтэд энээниинь болюулха зүйл зохёожо, Москвагай гол мүрэнэй портдо тэрэнь амжалтатайгаар туршагдаhан байна. Трамвайн түлишэдэ багахан хэмжээнэй иимэ зүйл нэмэхэдэ, двигательhээ гараhан газ соохи углеродой окись 2,4 дахин бага болоно. Портдо түрүүшын 5 тонно иимэ зүйл оронхой. Москвагай түбтэ хүдэлдэг бүхы судануудта тэрэниие хэрэглэдэг болохо юм. Гадна тракторай, автомобилиин ба дулаанай двигательнүүдтэ тэрэниие хэрэглэжэ болохо.

РОВНО. 200 дүрбэлжэн метр талмайтай байра, үшөө багахан теплицэ дулаасуулха аргатай «Термотека» гэhэн ашаг үрэ ехэтэй тогоонуудые «Ровенский завод тракторных агрегатов» гэhэн нэгэдэл бүтээжэ захалаанхай. Иимэ автомат түхеэрэлгэ дулаае нэгэ хэмдэ байлгаха арга олгоно. Хүдөөгэй коттеджнүүдтэ хэрэгтэй иимэ 2,5 мянган түхеэрэлгэ жэл бүри үйлэдбэрилэгдэхөөр хараалагдана.

УРГЕНЧ. Туркмениин Ташаузска областьhоо асарагдаhан түрүүшын хэhэг хлопогой үрэhэ хүрэнгэ эндэхи тоhоной комбинадта буйлуулагдажа дүүргэгдээ. Шэнэ ургасын үрэhэ хүрэнгэ тушаан абалгада бэлдэхэ хэрэгтэй болоходо hалбариин Дунда Азидахи үнинэй предприятида — Ташаузай тоhоной заводто хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдэйнь хуушарhан дээрэhээ энэ хүдэлмэриие хэхэ аргагүй байгаа hэн. Ташаузhаа телеграмма абан сасуу узбек ажалшад үрэhэ тушаан абалгада хэрэгтэй талмайнуудые бэлдэжэ, гурбан халаанай хүдэлмэри эмхидхээ hэн. 1 тонно түүхэй эдhээ дунда зэргэнь 190 килограмм тоhон абтаhан байна.

КУЙБЫШЕВ. «Бурлаагууд Волго дээрэ» гэhэн суута зурагай зурагдаhан Ширяево тосхондо И. Е. Репинэй музей-байшан нээгдээ юм.

1870 оной зун ... мович Василий ах... зураашад Ф. Васил... каров гэгшэдтэй х... сеев гэжэ таряаша... лаhан байгаа ха. ... зурагта хэрэгтэй м... хэдэ Репин суглуул... тагай байгаали ур... да ехэтэ hайшаагд... ха. «Волго дээрэ б... hалхин» гэhэн з... эндэ зураа. Харин Ф... сеевич Васильев бай... руулhан зурагууды... раhан байха. Тэрэ ... дэ зуража байhан ... тэ уран зураашад ... нэгэнтэ бэшэ ханд...

АСТРАХАНЬ. Ено... ондо овощ хараа ... суглуулагдана. Ком... ерэhэн хүдэлмэриш... hа хүргэнэ. Нютаг... гуулагшадай хүшэр... далда ороhон туха... мито республикада ... суу, тиишэ самол... хүниие эльгээгээ h... кар эльгээгдэхэ по... дэ суглуулжа эхил... Москва хотынхид ... таа эльгээхын тула... луулна, таряалан ... гэй албатад баhа... Россин промышлен... тэ 75 мянган гара... мидор эльгээгдээ. ... дондо жэлэй энэл... сасуулхада, нилээн ... зайда овощ зөө... амhартын дутал... ниинь hанаа зоб... амhартаар хангагд... ран процент болон...

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советтэ, профсоюзуудай советтэ

ХҮНГЭН МАШИНАНУУДЫЕ ХУДАЛДАХА ФОНДЫЕ 1990 ОНДО ХУБААРИЛХА ТУХАЙ

[Бу]ряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет [ба] профсоюзуудай совет РСФСР-эй ху[дал]даа наймаанай министерствын 1990 он[до] [ху]далдагдахаар үсөөн хүнгэн машина [ре]спубликада үгэһэнтэйнь дашарамдуулан, [энэ] ондо наймаалагдахаар үгтэһэн хүнгэн [маш]инануудай оройдоо 41 процентнь бо[ло]... гэхэ гү, али 507 хүнгэн машина) иигэ[жэ] [тог]тообо:

[Хүн]гэн машина худалдахаар үгтэһэн фон[дые] ...нимэрхүүгээр хубааха:

[—] Дайнай ба ажалай ветерануудта худал[дахын]... дайнай ба ажалай ветерануудай [рес]публиканска советтэ фондын 20 про[цент] гү, али 101 автомобиль үгэхэ («Мо[сквич]», «ВАЗ-21063», «ЗАЗ-968 м» түхэлэй [авто]мобильнууд ороно);

[—] [Да]йнай инвалидуудта ЗАЗ түхэлэй авто[моби]льнуудай орондо «ВАЗ», «Москвич» тү[хэлэй] автомобильнуудые худалдахыень Бу[ряадай] АССР-эй социальна хангалгын министерствэдэ 60 автомобиль үгэхэ;

— Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй заабариин ёһоор, республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствэдэ 25 автомобиль үгэхэ;

— Республикын түрүү хонишодые урмашуулхын тула Бурятскагропромсоюзда 18 автомобиль үгэхэ. Тэдэ машинануудынь Буркоопсоюзаар худалдагдаха юм.

— Республикын районуудай ажалшадта худалдахын тула Буркоопсоюзда 220 автомобиль, тэрэ тоодо мяха тушааһанайнь түлөө 120 автомобиль үгэхэ;

— Улаан-Үдын городской кооперативна худалдаа наймаанай эмхидэ мяха худалдаһанай түлөө 60 автомобиль үгэхэ;

— Мүнгэнэй — эд бараанай шүүбэриин, спорт-лотерейн шүүбэридэ 23 автомобиль үгэхэ, тэрэ тоодо Улаан хэрээһэнэй бүлгэмдэ 1 автомобиль, «Забайкалец» гэжэ спортивна клубта 2 автомобиль үгэхэ.

[С]ОВЕДҮҮДЭЙ [Х]ҮДЭЛМЭРИ

ҺУНГАГШАДАЙ ЗАХЯАНУУД ТУХАЙ ХУУЛИ ХЭРЭГТЭЙ

...най республикын һунгагшадай ... байгша оной март-апрель [һа]рануудта болоһон һунгалтын ... али нэгыень шэлэн һунгагшад ... эрхэеэ баталжа, хубилган[гы]... ...ахэлгые урагшань хүгжөөхэ шадаха хүнүүдые Совет...тэ дэбжүүлһэн байна. Гэхэтэй хамта тэдэнэр өөрынгөө ... байдалда, районойнгоо, [рес]публикынгаа, оронойнгоо ... зананда нүлөөлжэ, эрхэ... ...тэнэй зохидоор ажа... общество байгуулха ... ...бди гэжэ этигэһэн байһан бшуу.

[һун]галтын удаа болоһон Со[ведү]үдэй сессинүүд дээрэ оро[нойн]гоо, республикынгаа, рай[ой]нгоо, һуурин, тосхонойн... социально - экономическа ...лтые хурдадхаха талаар ...хэмжээнүүдые абаха ту... шанга хөөрэлдөөн болоо. ...ше мүнөө байһан бэрхэ...нүүдые дабахын тула ни...ехэ юумэн хэрэгтэй гэжэ ...хы тобшололнуудые хэ...

[һун]галтын урда тээхи суг[лаан]... дээрэ партийна совет ...нүүдэй хүдэлмэрие яһа... ...үмжэлээ һэн. Жэшээлхэдэ, [Улаан]-Үдын Вагжаново поселогой хүн зондо Совет засаг ...лнүүдтэ тон бага юумэн ... гэжэ суглаанууд дээ... ...элгдээ. Тэрэншье зүб гэээ... ...үгөөр энээниие түргэн саг ... һайжаруулха арга үгы ха ...

... үе сагта арадай де... ...дай уялгануудые дүүргэхэ ... бэлэн бэшэ хэрэг. Бүхы ... Соведүүдэй хүдэлмэри ...алын, орёо болохо ...хай. Арадай депутадуудай ... улам ехэ болоно, тэрэ... шиидхэхэ асуудалнууд ... хизааргүй гэхээр.

[Ваг]жаново поселогой хүн [зо]ной уулзаха үедөө тэндэхи ... [тос]хоной һуудал байдал би... ...гэжэ ойлгоол һэм. Тэн... ...лсэнүүдынь асфальтаар ...даагүй, гэрэлтүүлэгдээгүй ... байба. Эндэхи ганса ... видеотекын мэдэлдэ гэхэ мэтэ юумэн дуталдана. Мүнөөшье болотор тэндэнь промышленна эд бараанай магазин баригдаагүй байһаар. Тиимэһээ жэжэхэн юумэнүүдые абахын тула город ерэхэ баатай болодоно. Тэрэшэлэн эдеэ хоолой магазиндань һүн болон бусад шухала хэрэгтэй продукци саг үргэлжэ байдаггүй. Посёлогой нэгэдэхи участогай эдеэ хоолой магазинда холодильник шэнги юумэн үгы.

Оршон тойронхи байгаалидаа эзэн ёһоор хандажа, ариг сэбэрые сахиха тухай хэлэдэг хүнүүд олошоржол байнхай. Тэдэнэр гол түсэб шүүмжэлхэһээ бэшэ ондоо юумэ хэдэггүй гэжэ һанахаар. Байгаали бузарладаг промышленна предприятинууд байгаа юм бээз. Гэхэтэй хамта өөһэдөө бидэнэр байгаалида ямараар хандана гээшэбибди? Тэрэл Вагжаново поселок соогуур урдадаг горхон бог шорой хаядаг, оршон тойрониие бузарладаг газар болонхой. Элдэб юумэеэ тосхон соогсо хаяжархёод байхадань, тэндэ ажаһуугшадта ямар бэ гэжэ бодомжолхо дуран хүн бүхэндэ түрэдэг байгаа ёһотой.

Арадай депутадууд, олониитын эмхинүүд ба түлөөлэгшэд иимэ ябдалые болюулжа, байгаали бузарладаг хүнүүдтэнь хуули хэрэглэхэ байгаа.

Һунгагшад гансал дутуу дундануудаа дурдаад орхёо бэшэ, харин дутагдалнуудые усадхаха эрилтэ табина.

Арадай депутадууд эдэ шиидхэхээр болоһон асуудалнуудые зүб тээшэнь шиидхэхын тула нилээд оролдолго гаргаха ёһотой болоно.

Үшөө нэгэ жэшээ. Тосхоной 16-дахи дунда һургуулиин директор А. И. Тенгайкин багшанарай ба түрэлхидэй баталһанай ёһоор, яһала бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ, һурган хүмүүжүүлэгшэ юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг һургуули 3 халаанда хүдэлнэ. Директортэшье, багшанартаашье эндэхи хуушан һургуули соо ажаллахань хүшэр. Тиимэһээ тэдэнэй һуудал байдалые һайжаруулхын тула нютагай Совет оролдохо ёһотой һэн. Зүгөөр тус һургуулиин директортэ байра үгэхэ асуудал удаан саг соо шиидхэгдэнэгүй. Тиихэдэ поселок соо телефонууд үсөөн. Телефон автомат тодхохо тухай асуудал һунгагшад табина. Уһа, түлеэгээ зөөхэдэнь таарамжатай болгохын тула тэндэхи заахан горхон дээгүүр багахан хүүргэ табиха байгаа. Теэд угайдхадаа энэшье асуудал шиидхэгдэнэгүй.

Минии һанахада, һунгагшадай захяанууд тухай хуулинууд хэрэгтэй. Тиимэ хуулигүй дээрэһээ, арадай депутат гүйраншан шэнгеэр гараа урдаа бараад, элдэб предприятинууд, албан зургаанууд, министерствэнүүдэй урда ябаха баатай болодог. Республикымнай Верховно Соведэй ээлжээтэ сессиин заседани дээрэ һунгагшадай захяанууд тухай асуудал хаража үзэгдэхэ юм. Тиихэдэ энэ асуудалаар зүб шиидхэбэри абтаха бээз.

Соведүүд мүнөө яһала эрхэ түлөөлэлгэтэй гүрэнэй засагые гартаа абаһан зургаан болоно. Гансал мүнгэ зөөреэр дуталдадаг ааб даа. СССР-эй болон РСФСР-эй арадай депутадуудай съезднүүд, Верховно Соведүүдэй сессинүүд дээрэ бүхы асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, зохихо хуулинууд ба тогтоолнууд баталан абтажа эхилбэ. Манайшье республикын Верховно Совет өөрынгөө харьяата газар дээрэ хэрэглэгдэхэ хуулинуудые өөһэдөө баталан абаха ёһотой.

Арадай депутат хадаа өөрынгөө һэшхэлээрээ үдэр, час бүри ажаллажа, һунгагшадайнгаа захяануудые дүүргэхын түлөө тэмсэхэ уялгатай. Энэ тэмсэлдэнь манай совет хуулинууд туһалха ёһотой байна бшуу.

Н. КИРДЕЕВ,
КПСС-эй республиканска комитедэй таһагые даагша, Буряадай АССР-эй арадай депутат.

...ГАЙ ТОДХОРОЙ ЕРЭХЭДЭ...

...рбан жэлэй урда боло... Чернобылиин АЭС-эй ...элтэ аавариин гасалан зо...болон тухай түбэй газетэ, журналнууд мүнөөшье болотор үргэнөөр бэшэхэдээ, тэрэнэй хойшолонгуудһаа хохидоһон областъ, республиканuудай хүн зоной хуби заяа...

...най мүнөөшье болотор гүйсэд шиидхэгдээгүй байһые тэмдэглэжэ үргэлжэлһөөр. Арадай ажахын хэдэн зуун миллион мүнгэ зөөреэр бодхоогдоһон хото, тосхонуудай хооһон шарайе харахадаа, зүрхэ сэдьхэлээ дополгомооршье, харамтайшье. Эндэхи хүн зониие ондоо тээшэнь зөөлгэхэ, мүн тэдэниие ажалаар, ажаһуудалай бүхы хэрэглэмжэнүүдээр гүйсэд хангаха шухалын шухала хэрэг совет правительствын гол зорилгонуудай нэгэн мүнөөшье байһаар.

Хоридохи зуун жэлэй һүүл багта болоһон энэ хохидолгын хойшолонгуудые богонихон болзорто усадхаха нангин энэ хэрэгтэ бүмбэрсэг дэлхэйн түрүү үзэлтэ хүнүүд, эмхинүүд, эрдэмтэд эдэбхитэйгээр хабаадажа, энэ дэмбэрэлтэ хүдэлөөндэ өөһэдынгөө багахоншье һаа хубитые эдэбхитэйгээр оруулна гэжэ эндэ онсолон тэмдэглэхэ шухала.

Энэ һайн һайхан хүдэлөөндэ Австриин энэрхы сэдьхэлтэнэй «Фольксхильфе» гэжэ бүлгэмэй гэшүүд үнэн сэдьхэлһээ хабаадажа, Белоруссиин епархиальна хүтэлбэриин нэрэ дээрэ хүүгэдэй 12 тонно эдеэ хоол ябуулаа юм. Энэ бэлэгынь Гомельско, Могилевско областьнуудай хүүгэдэй больницануудта эльгээгдэбэ. Ойрын үедэ тус бүлгэмэй гэшүүд хохидолдо ороһон хүүгэдэй нэрэ дээрэ үшөө нэгэ бэлэг эльгээхэ тухайгаа мэдүүлээ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ээзгүй болоһон тосхонуудай шарай; Гомель хотын Петропавловска һүмые эрхилэгшэ протоирей Эсэгэ Фёдор хилын саанаһаа эльгээгдэһэн бэлэгүүдые сугларагшадта харуулжа байнэ.

ТАСС-ай фотохронико.

Публицистикэ

ХИЛЭЭМЭН ТУХАЙ БОДОЛНУУД

ХИЛЭЭМЭН... Зүһэм хилээмэн... Энээхэн үгэнүүдые хэлэхэ бүхэндэ ямаршьеб нэгэ шэдитэ хүгжэм зэдэлхэдэл гэжэ, энэ алтан дэлхэй дээрэхи ажамидаралай агуу һүлдын сууряан досоо дуулдадаг бэшэ гү? Адха орооһоной сэнгые мэдэхэл болоо һаа, ажабайдалай амта, шүүһэ ойлгобо гээшэш гээд арад зон сэсэн мэргэнээр хэлсэдэг. Зүб даа. Адха орооһонһоо аглаг дайда, арьбан тала арбай таряагаар хушагдажа болохо гэһэн ойлгосо баһа бии. Зүгөөр манай Росси ороной, Буряадаймнайшье юрын, үргэн олон хүн зон хилээмэндэ садаһаар бүрил һаянай юм ааб даа. Жараад онуудтал садажа эхилээ гэхэдэ, зааханшье алдуу гарахагүй.

Тэрэ «садаха» гэһэн үгэ тухай буряад арадай домог үгэ бии юм.

... Бүри урданай сагта һэн хаш. Үнеэхи уһан далайн шалбаагхан, үндэр агуулын болдогхон байха үедэ бэлэй гэдэг.

Энэ дэлхэй дээрэ ажаһуудаг хүн зон эдеэ хоолой элбэгтэ бүри ехэ садантаад, аашалжа, дан үнгэржэ эхилбэ гээ. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй тариһан таряан айхабтар ехэ ороохо үгэдэг байгаа. Тарянай залаа хадаа узууһаа эхилжэ залаалдаг һэн хаш. Тиимэ ехэ, ута залааһаа баян ургаса абтангүй яаба гээшэб! Тиигээд хүнүүдэй садаһаниинь ехэдээд, таряагаа хүсэд хуряажа абадаггүй, тэрэнээ хаядаг, бариһан хилээмэеэ гутаадаг, үнгэржэ ерэхэдээ, сагаан халбаашхануудаараа шэдэлдэжэ наададаг байба ха.

Эдэ бүгэдые хараһан бурхан бүхы эрхэ сэдьхэлһээ дураяа гутан, урмаяа хухарба. «Хүнүүдэй иигэжэ годооролдохо болоо һаа, энэ таряаень багаар ургуулжа, хэмжүүртэйхэн байлгаха хэрэгтэй» гэжэ шиидээд, узууһаа ургаһан тарянай залаае дээшэнь, өөдэнь шобторжо эхилбэ ха. Бүри узуууртэнь хүрэтэр шахуу шобторжо байтарнь, хажуу тээһээнь мэгдүү абяан дуулдаба:

— Бурхан, Бурхан! Минии хүбиие орхиит!

Бурханай эрьежэ харахада, нэгэ нохой ойронь ерэшэнхэй, һүүлээ шарбагануулан байба.

Тиигэжэ бидэнэр, хүнүүд, нохойн хубиие мүнөөшье болотор эдинэ гээшэбди. Тэрэ гэһээр, бурханай зарлигаар, тарянай залаа узууһаа бэшэ, узуууртээл зааханаар эдеэшэдэг болоо һэн гэлсэхэ.

Хилээмэн. Адха орооһон. Бүүлхэ хилээмэн. Гурил. Эдэ юрын шэнги үгэнүүд аад, саанаа ямар ехэ удхатай, ямар гүн ехэ шанартай гээшэб! Бидэ һүүлэй үедэ хилээмэндээ садантаад, тэрэнээ сэгнэхэеэ болёобди. Бү уршыгты, нүхэд! Зүб хэлэнэб!

1971 оной хабарай нэгэ үглөөе тон элихэн һананаб.

ХАБАРАЙ юрын үдэр. Бог шорой хаядаг газарай хажуугаар би үнгэржэ ябабаб. Гэнтэ харан гэһээмни, буурал сагаан толгойтой нэгэ хүгшэн тэндэ зогсонхой, нюдэнһөө элбэг нулимса гоожуулан уйлажа байба. «Энэ эхэнэр яаба гээшэб?» — гэжэ гайхаһан би эжэлэнгүй хажуудань ошожо асуубаб:

— Та яабат? Таниие хэн гомдохоогооб?

Наһатай тэрэ эхэнэр толгойгоо үргэжэ, шэшэрһэн гараараа бог шоройн сугларһан газар тээшэ зааба. Тэрээн тээшэнь шэртэжэ харахадамни, хорин найман мүнгэтэ сагаан бүүлхэ хилээмэн бүтэн зандаа тэндэ хаягдашанхай хэбтэбэ. Тэрэ эхэнэр аалихан һугшарха зуураа, иигэжэ гүнгэнэбэ:

— Болёол байнабди даа! Садахын садаад, энэ хилээмэеэ юундэ хаяна гээшэбибди? Би дайнай үедэ Ленинградай блокадые үзэжэ гараһанби. Зүһэм хилээмэнэй сэнгые мэдэхэб. Энэ талха эндэ хаяһан хүниие нэгэ долоон хоногто хилээмэгүйгөөр, хооһоор байлгаһайб. Гэдэһээ үлдэхэдөө, мэдэхэл һэн...

Тэрэ хаташаһан, хаягдашаһан сэб сагаан бүүлхэ хилээмэ хараад, миниишье досоо нэгэл аягүй болошоо һэн. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн дайнай үедэ, тэрэнэй һүүлээрхи үлэн хооһон жэлнүүдэй, 1947 оной хохи хабарай үдэрнүүд нюдэнэйм урда дахин харагдахадал гэжэ, досоомни ёг гээд, тиихэдэ нормоор үгтэдэг кукурузын шара хилээмэнэй шэрүүн зүһэм эжэ эхигүй һанаандам ороо бэлэй.

...Бүхэли үдэрөөрөө морёор, сараар газар хахалжа эсэшэһэн эхэнэрнүүдэй үдэшэ ерэхэдэ, бүридхэлшэ Анчик Цыбиков кукурузын хилээмэ шэгнүүртэ табинхай, заахан зүһэмүүдые хубаажа байгша һэн. Хамтын эдеэнииинь юун байгааб? Обёосой мэхиинэтэй гурил худхаһан ташуун гэгшын сарса сэрдытэрээ уудагаа бишье мартадаггүйб. Тэрэ аарсанһаа шараяа бусалжа зободогоо һанахадаа, мүнөөшье тиимэ эдеэндэ дурагүйгөө, тиихэдэ ехээр ойгоо гуташаһанаа ойлгодогби. Үглөөшье бодо — аарсан, үдэршье ерэ — аарсан, үдэшэшье дүтэлэ — аарсан. Обёосой гурилай мэхиинэ улаан хоолой соошни нялдажа, ханяалгаха, хахуулха.

Мүнөө энээн тухай эдир залуу үетэндэ хөөрэхэдэмни, ямар нэгэн онтохо шагнаһан мэтэ болодог. Яахабши?

«Саг сагаараа, сахилза хүхөөрөө» гэдэг бэлэй гү? Зүгөөр тарянай шэмхэ гурилай, адха гурилай, адха орооһоной сэн мэдэдэг, тэрэниие ойлгодог байгаа һаамнай, ямар һайн бэлэй!

ЭНЭ ТАРЯАЕ ургуулхын түлөө манай механизаторнууд ямар ехэ оролдолго гарганаб даа гэһэн юрын ойлгосо тухай юундэ бодожо үзэдэггүйбибди? Хилээмэнэй элбэг сагта тэрэнээ оройдоошье сэгнэнгүй, бүүлхэеэ, талхаяа буритаагаад, хатаагаад, хэндэшье хэрэггүй болгон хаядаг ушарнууд баһал юрын болонхой бэшэ гү?

Үхибүүд бүүлхэ хилээмэ бөмбэгын орондо үдьхэлжэ наадана гэһэн үгэ тон зүб. Юуб гэхэдэ, тэдэ үхибүүд хилээмэнэй сэн гээшые үшөө ойлгоногүй, тэдээндэ тайлбарилжа, ойлгуулжа хэншье үгэнэгүй.

Адха орооһоной сэн...

Үшөө дайнай үедэхи хабарай тарилгын зурагууд нюдэнэйм урдуур жэрэлзэн харагдана.

Тиихэдэ тракторай, морин сеялкэ гэшэ яһала хомор байгаа. Зарим газарнуудта таряагаа олонхи ушарта гараар хаядаг һэн. Манай Хэжэнгэ нютагай, «Комсомол» колхозой Ажалшын бригадын Ринчин ахай гэжэ үбгэн таряа гараар таридаг һэн. Эндэ айхабтар ехэ шадабари хэрэгтэй гэжэ би хожомынь ойлгоо һэм. Ринчин ахай томошог нэгэ тудхуур соо ороохо хэжэ, тэрэнээ ооһоросоо хүзүүндээ үлгөөд, поли дээгүүр аалихан алхалха зуураа, нэгэ жэгдээр таряа сасажа хаядаг бэлэй.

Нэгэтэ тудхуурайнь оёорто адха орооһоной үлэхэдэ, тэрэнээ тон нарин нягтаар хамажа, тоншожо ябахадань, хажуудань ардайхадажа зогсоһон би гайхабаб:

— Яатараа нарилнабта?

Ринчин ахай нам тээшэ зэмэлэнгеэр хараад:

— Шудхэр газари! Энэ адха орооһонһоош, — гэжэ мухар эрхиигээ урдаһаамни ёдойлгобо. — Энээхэн адха орооһонһоошни ши бидэ, хоёрой хэдэн жэлдэ ан-бун жажалхаар ургаса гарахал!

— Һэ! Хайшан гээд...

Үбгэн яаралгүйхэн таряалантай захада гаража, нэгэ сэб сагаан шулуу һандайлан һууха зуураа, гэнэ-хонгор намда адха орооһоной агуу хүсэ шадалые ойлгуулжа эхилбэ:

— Зай, хүбүүмни. Энэ адха орооһоёо мүнөө тариба гэлэйбди.

— Тиигээд? — гэжэ бинь ёгтолбоб.

— Шагна, шолмо даһаа. Намар хуряажа абахадамнай, энэ адха орооһонһоошье хэдэн олон адха таряан гараха гэжэ мэдэнэ гүш, зайламар?

Хожомынь томо болоод, Ринчин ахайн тиихэдэ хэлэһэн үгэнүүдые сэгнэхэдэм, тон зүб, угаа сэсэнээр намда ойлгуулхые һэдэһэн байдаг.

МАНАЙ гүрэн хэды ехэ таряа США-һаа, Канадаһаа худалдажа абана гээшэб! Энэнь мүнөө нюуса бэшэ болонхой. Трюм соогоо ороохо дүүрэтэр хэһэн танкернууд Атлантикын долги мүнөөшье болотор эсэхэһээр.

Үшөө 1930 ондо Буряад орондо колхоз байгуулгын үедэ талха таряан яһала һайн ургаад, хүнүүднай юрын хилээмэ забарууха эдихэеэ болижо, тэрэнээ газаашань шэдэдэг болоһон юм гэжэ минии эжы хөөрэгшэ һэн. Һая байгуулагдаһан колхозойхид баяшуулай ажахыда тушааһан ороохо таряа эдижэ, мал адууень хайра гамгүй алажа эхилһэн юм гэдэг.

Үбһэ хуряалгада ябадаг тухайгаа эжынгээ хөөрэдэгые эндэ дурданаб:

— Юу хэлээ гээшэбши? Үбһэ абаа болохо зон арбаад хорёодоороо сугларжа, нэгэ бригада эмхидхээд, Хандагайта ошодог һэмди. Үдэр бүри үхэр алаха даа. Юрын хилээмэ эдихэ, забарууха худхаха хүн үгы болошонхой. Үдэр бүри — бүхэли мяхан, үхэрэй доторые эдихэшье хүн үгы. Эндэ тэндэһээ сугларһан зольбо нохойнуудай талаанинь болоно.

Тиигэжэ гушаад онуудта баяшуул гэгдэһэн хүнүүдһээ сугларһан мал адууһан, талха таряан нэгэн хоёр жэлэй туршада хайра гамгүйгөөр эдигдээ һэн хаш. Һүүлээрнь 1933 ондо ямар ехэ хохидол, хооһон нойтон байдал ерээ һэм. Үргэн Россин, Украинын олон хүн зон туража үхөө бэшэ һэн гү?

Тиихэ сагта Буряад орондо (1930 оной эхеэр) байһан малай тоо мүнөөшье болотор хүсөөдүй байдаг. Тэрэ үедэ үмсэ һууһан айлнууд жиир соогоо арба хорин үхэр, таби жаран хонитой байдаг һэн гэдэг. Нэгэ гү, али хоёр десятина (нэгэ десятина — 1,09 гектар) газарта таряа таряад, өөһэдтөө бардам хүрэхэ ороохотой болодог байгаа.

Адха орооһоной сэн... Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ Столыпинай гаргаһан реформын ёһоор Россин гүрэн талха таряагаар нилээд баяжаһан гэдэг. Тэрэл Столыпинай онол арга, заабариин ёһоор мүнөөшье оролдожо, арендын бригаданууд таряа ургуулжа, тэрэнээ хуряажа, тушаажа шадаа һаа, ямар амжалта туйлаха һэмнаб? Теэд арендэ, арендэ...д хүнүүдэй үдэр, һүнигүй гүйлдэхэдэ, тэдээндэ табигдаһан замда, тушаанууд олон лэ дайралдана. Совхозой директорнууд, колхозой түрүүлэгшэнэр олонхи ушарта арендынхидые мүртэйгөөр дэмжэнэгүй ха юм.

Адха орооһоной сэн... Энэмнай юрын орооһон бэшэ. Ажалша, таряашан хүнэй гашуун хүлһэнэй шэнгэһэн үдэр бүриин үсэд оролдолго гаргаһан, хабарай хахир сагые шадамар бэрхээр хэрэглэһэн үнэтэ сэнтэй адха орооһон. Таряан гээшэ халуун бүүлхэ хилээмэн боложо бидэнэй урда табигдатараа ямар бэрхэтэй, хүшэр зам гаталнаб даа!

Ургуулһанаа хоролто гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха гээшэмнай мүнөө үеын баатарлиг габьяа болоно. Таряатай байгаа һаа, мяханшье, һүн, үндэгэншье абтаха гэжэ бүгэдэ арадта мэдээжэ.

Зүһэм хилээмэеэ гамтайгаар эдиел, нүхэд!

Георгий ДАШАБЫЛОВ,
уран зохёолшо.

Сагай шэнжэ

Мусульман гэр бүлые түсэблэлгэдэ болоһон хубисхал

Оюун ухаан бодолой бэхижэлгэдэ шажан мүргэл тон һайнаар нүлөөлдэг гээд мүнөө мэдэрэгдэнхэй. Дайшалхы атеизмын циклонуудаар үзэл сурталай «сагай уларилай» һая хада тодорхойлогдодог байһаниие хараада абаха болоо һаа, энэ хадаа урагшаа ехэ алхам.

Үнгэрһэн сагайнгаа соёлой баялигуудта бусаха талаар хэгдэһэн түрүүшын алхам мүнөө дээрээ энэ болобо. Олониитэ зон, жэшээлхэдэ, Дунда Азиин зон Коран, шажан шэнжэлэгшэдэй хүдэлмэринүүдые уншаха хэды дуратай байбашье, тиигэжэ бодото дээрээ шадахагүй байна. Библиотекэнүүдтэ болон магазинуудта эдэ номууд оройдоо үгы ха юм. Тиимэһээ мэдэхэгүй байхада, элдэб һарюу һанаашалганууд энэ талаар бии болоно бшуу.

Жэшээ болгон, гэр бүлэ түсэблэлгэдэ исламай хандалга абаад харая. Дунда Азиин республиканuудта гэр бүлэ түсэблэлгэ тухай үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдые үүсхэһэнэй хэрэггүй, энэ хадаа исламай ёһо заншалнуудта харша гэжэ ходо хэлэгдэдэг байгаа. Туркменистанай элүүрые хамгаалгын зургаануудта гэр бүлэ түсэблэлгын түрүүшын түб бии болгохо гэжэ шиидэһэн бүлэг эдэбхитэдшье энэ талаар баһал маргаа һэн.

Исламай уласхоорондын соёлой түбэй директор доктор А. А. Мугамтай, исламай уласхоорондын «Импэнт» журналай ахамад редактор М. Х. Фаруктай Лондондо уулзахадаа, эдэ бэрхэшээлнүүд тухайгаа хэлээ бэлэйб, 1971 онһоо хойшо тус асуудал шажан мүргэлэй харгалзалга дороһоо гараа юм. Мүнөө сагай исламай элдэб шэглэлнүүдые түлөөлһэн эрдэмтэд-шажан мүргэл шудалагшадай конференци тиихэдэ Рабадта болоо һэн. Гэр бүлэ түсэблэлгын асуудалнуудые бүхы талаһаань шэнжэлэн хаража үзөөд, иимэ түсэблэлгэ хэжэ болохо, зүгөөр үбгэ һамган хоёрой зүбшөөлөөр, идхалгагүйгөөр хэгдэхэ ёһотой гэжэ тэмдэглэгдээ бэлэй.

Лондоной университедэй Зүүн Зүг болон Африка шэнжэлэлгын отделениие хүтэлбэрилэгшэ доктор Ш. Акинертэй түсэблэгдэмэл гэр бүлын уласхоорондын федерациин штаб-байрада хүрөө һэмди. Энэ эмхиин генеральна секретариин туһалагша М. Ласкинтай, федерациин араб бюрогой уласхоорондын регинальна директор Х. Ханафитай, гэр бүлэ түсэблэлгын Ливанай ассоциациин генеральна секретарь Т. Оссейрантай хөөрэлдэхэдөө, эхэнэрнүүдэй болон үхибүүдэй, гэр бүлын бүхыдөө байдалые элүүржүүлхэ программа гээд гэр бүлэ түсэблэлгые ойлгодог байһамнай тон адли байба.

Гэр бүлэ түсэблэлгын уласхоорондын федерацида араб хорин оронуудай арбан гурбаниинь мүнөө ороод байна. Гэр бүлые түсэблэлгэдэ мусульман дэлхэйн олонхи оронууд анхаралаа хандуулна, энэ хэрэгтэ туһаламжа правительственна программануудай оршон соо бэелүүлэгдэнэ. Иимэ оронуудай дунда Египет, Иран, Пакистан, Сири, Марокко, Турци, Тунис, Судан, Бангладеш, Индонези болон бусад оронууд бии. Үхибүүдые түрэлгые хизаарлалгын ашаг үрэ ехэтэй арга гээд эдэ оронуудай олонхинь гэр бүлэ түсэблэлгые тоолоно.

Хэды үхибүүтэй байха дуратайбта гэжэ асуухада, туркмен эхэнэрнүүдэй зарим хубинь иигэжэ харюусаһан байна: «Аллахай эльгээһэниинь лэ гараг лэ». Тэрэл зуура үхибүүдэй түрэлгэ хадаа үгытэй ядуу байдалтай тэмсэл болодог юм. Юуб гэхэдэ, исламай ёһоор үгытэй ядуу байдал хадаа юундэшье этигэхэгүй ябадал түрүүлдэг ха юм. Тиимэл хадань үгытэй ядуу байлгые буруушааһан, иимэ зондо туһалхые уряалһан аядууд Коран соо олон хаш даа. Һамгаяа хооллуулжа шадаха хүн лэ гэр бүлэтэй болохо эрхэтэй. Хэрэгтэй зөөригүй аад, дан олон үхибүүтэй байха гээшэ эгээл шанга туршалга юм гээд пророгой нэгэ һургаал соо хэлэгдэдэг.

Мүнөө исламда гэр бүлэ түсэблэлгэ энээн тухай манай ойлгосонуудтай таарана. Тиимэһээ мусульман зарим удамаршад юундэ энэ талаар тиимэ үсэд байдаг ...б гэжэ гайхахаар.

— Медицинын талаһаа наар шалгагдаһан үхиб[үүдые] түрэлгые хизаарлаха мүн[өө]... гай аша үрэ ехэтэй ар[гануу]дые бидэнэр буруушаан ди, — гэжэ Исламай ... түбтэ минии хөөрэлдэһэ[н]... тэмдэглээ һэн. — СССР-эй [му]сульман нютагуудта үхиб... олоор түрэлгөөр һанааг... боһон танай хүтэлбэрии... хэрэгтэ анхаралаа ханд... байһан сагта гэр бүлэ ... лэхэ тухай асуудалай туд... ниинь буруушаалга ... Гэр бүлэ түсэблэлгэдэ ... ческэ шэнжэ шанар ... ябадалые эрид буруу[шаан]ди. Юуб гэхэдэ, үхибү[ү]... рэлгые хизаарлаха ... мые гэр бүлын байдал... ралсалгатай холбожо б...

Үнэхөөрөөшье, Рабадта бол[о]һон конференциин резолю[ци] соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Яма[р] нэгэ аргаар үхибүү түрэлгы[е] хизаарлаха тухай Указ бат... абаха гээшэ шариадай ху... нуудаар хоригдодог юм».

Гэр бүлэ түсэблэлгын ... орон соохи программа үх... түрэлгэдэ эсэргүү байха ... шэ гү! Үгы гэжэ һананаб.

Манай хизаарлалта гэж... годоггүй, харин үхи... гые тааралдуулгын ... ойлгодог гэр бүлы... хадаа хүнүүдые б... энхэ, мэдэсэ ехэтэй, баян болгоно, Тиигэ... да «ихтийяр» гэһэн руулагдадаг бүри һ... лаха гэһэн удхатай б... шэ. Гэр бүлэ оло... байха бүрэе гүрэ... бүри ехэ туһаламж... һэн ёһо гуримда манай демографическа политика энээниие тодоор гэршэлэн харуулна. 1930-аад онуудта дэлхэй дээрэ нэн түрүүн олон үхибүүдтэй бүлэнүүдтэ туһаламжа үзүүлжэ эхилһэн юм.

ШОХРАТ КАДЫРОВ,
Туркмениин ССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствын гэр бүлэ түсэблэлгын түбые хүтэлбэрилэгшэ, түүхын эрдэмэй кандидат.

(АПН).
АШХАБАД.

ТАСС • АПН • [Хи]лын саанаһаа

[В]АШИНГТОН. США-гай ... хотодо бодхоогдо... Вьетнам дайнай дурас... зорюулагдаһан хү... хажууда дайнай ве... олонхинь инвали... ...ерэба. Тэдэнэр Вьет... болоһон дайнда наһа ... сэрэгшэдые еһолжо, ... баглаа сэсэгүүдые табяа. Энэ удаа американ ветеранууд бэшэ, харин Афганистанай дайнда ябаһан совет сэрэгшэд ерэһэн байна. Американ ветерануудай холбооной урилгаар совет 12 «афганцууд» ншэ ерээ. Вьетнам мемориалые байгуулагша ба тэрэнэй президент Джен Скрагс уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ: «Манай правительство энэ мемориал барюулхаяа хүсөөгүй һэн. Зүгөөр бидэ баалажа, энээниие бүтөөгөөбди. Таанадшье баһал өөрын мемориалтай болохын түлөө байлдаанда илаха байхат гэжэ найданаб» гэжэ мэдүүлээ.

ДЕЛИ. Шри-Ланкын хойто ба зүүн нютагуудаар ябуулгануудые хэдэг «Тигры освобождения «Тамил Илама» (ТОТИ) гэдэг Тамилай экстремис бүлэглэл һүүлэй үедэ ябуулгануудаа эдэбхижүүлжэ эхилбэ.

Ампаран нютагта ажаһуудаг сингал-таряашадай олонхи хубиие ТОТИ бүлэглэлэй сэрэгшэд хутагаар алаһан байна, гэжэ «Таймс оф Индиа» мэдээсэнэ. Һүни нойрсожо байһан тосхондо 30 алуурша добтолоод, 57 хүниие хутагадаа. Алуулһан хүнүүдэй дунда эхэнэрнүүд, үхибүүд, наһажаалшье зон бии. Энэ тосхоной үсөөн зон бэеэ абаржа шадаа. Һүүлэй хэдэн үдэрэй туршада «тигрнүүд» 300 гаран хүниие алаһан байна. Тэдэнэр иимэ шуһата аашаараа сингалнууд болон мусульмануудые айлгажа, аралай зүүн зүгэй нютагуудһаа нүүхыень баадхана.

БЕРЛИН. ГДР-эй Арадай палатын тусхай заседани боложо, Баруун Германиин Конституциин 23-дахи статьятай зохилдуулан, октябриин 14-дэ ФРГ-гэй бүридэлдэ ГДР-эй орохо тухай ба тэрэл үдэр ниитэ герман һунгалтануудые үнгэргэхэ тухай ХДС-гэй «Демократическа прорыв» гэдэг бүлэглэлэй дурадхалые һайшаан дэмжэбэ. Энээнэй тулада ФРГ-гэй ба ГДР-эй нэгэдэхэ тухай договор соносхогдохо, «2 нэмэхэ 4» гэжэ хөөрэлдөөнүүд дээрэ Германиин нэгэдэлгын гадаадын политическэ талануудай тухай асуудалнууд эли болгогдохо, ГДР-тэ шэнэ нютагууд эмхидхэгдэхэ ёһотой.

НЬЮ-ЙОРК. Персидскэ тохойдо зүришэлдөөтэ, түгшүүрилтэ байдалай улам ургаһанһаа боложо, Ирагай хойноһоо, тэрэнэй сэрэгэй эзэлээд байһан Кувейдэй хойноһоо ЦРУ ба Пентагон үргэн хэмжээнэй тагнуул хэжэ эхилбэ. Тиихэдээ адаглан ажаглалтын замбуулинай ба газар дээрэхи хэрэгсэлнүүдые хэрэглэнэ гэжэ «Филадельфия Инкуайрер» газетэ бэшэнэ. Тус газетын һанамжалһанай ёһоор, Ирагай сэрэгэй хүтэлбэриин зорилгонууд ба тэрэнэй арга боломжонууд тухай ехэ мэдээнүүдтэй байхын тула Израилиин «Моссад» гэдэг тагнуултай дүтын харилсаатай болохоёо тэрээндэ хандажа болохо ха. Юуб гэхэдэ, мүнөө Израильда Ирагай генеральнууд, политическэ ажал ябуулагшад болон дипломадууд тухай дүүрэн мэдээнүүд суглуулагданхай бшуу.

ЛОНДОН. Пакистанай премьер - министр Беназир Бхуттые тушаалһаань унагаалга хадаа Пакистанай тагнуулай ябуулгын үрэ дүн болоно гэхэ гү, али ... засаг абаха ябадал бо... гэжэ Англиин Ай-ти-эн телекомпанида интервью хэдээ, правительствын гойлогшо байгша мэдүү... Тэрэнэй хүтэлбэрилжэ ... һан правительствын эрхэ ... дэлые ороной президенты болюулга армиин баалалтаа хэгдээ, шэнэ премьер-министр «генералнуудай марионеткэ» гээшэ гэжэ Б. Бхутто тэмдэглэһэн байна.

Ц. ДОНДОГОЙ

АЯНДА ЯБАХАДА, АЛТАН ОЛДОХО...

(Замай тэмдэглэл)

«ХҮҮГЭД—МҮНӨӨДЭРЭЙМНАЙ ҺҮЛДЭ...»

(Эхининь августын 14-нэй номерто).

МОНГОЛ угсаатан хэр угһаа үхибүүдтэ мээхэй байһан, мүнөөшье тиимэ ха юм даа. Улаан-Баатарташье, хүдөөдэшье үсөөн хүүгэдтэй айл, бүлэнэр мүнөө хомор. Хото городуудтань жиир лэ 4—5—6 хүүгэдтэй байна. Тиимэл хадаа Монгол ороной хүн зонойнь хахадһаа олонхид залуу һүрэгэйхид гэхэ гү, али тодорхойлон хэлэбэл, 2 миллион хүн зонойнь 1,5 миллиониинь 30 хүрөөгүй наһатан болодог гэжэ тоо баримта гэршэлдэг. 15 наһан хүрэтэр үхибүүдэйнь тоо абажа харабал, хүн зонойнь 44 процент болодог аабза.

Эгээл иимэһээ хүүгэдые һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ горитой анхарал хандуулагдана. МНР-эй Арадай эрдэм һуралсалай министерствын зүгһөө «Хүүхдийн хүмүүжил», «Оюун түлхюур», «Сурган хүмүүжүүлэгч» гэһэн журналнууд, «Багш» гэжэ газетэ хэблэгдэн гаража, эдир үетэнэй залан сэхэ, сэдьхэл бодолой хүмүүжэлдэ горитойхон үүргэ дүүргэжэ байдаг.

Гадна Монголой хубисхалта залуушуулай эблэлэй ЦК-гай, Д. Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ Монголой Пионернүүдэй эмхиин Центральна Соведэй зүгһөө «Пионерийн үнэн» газетэ, «Залгамжлагч» («Халаан») гэһэн журнал гаража байдаг юм.

«Үхибүүд — манай ерээдүй»,— гэжэ хэнэйшьеб нэгэ уулзалга дээрэ хэлэхэдэнь, монгол нүхэдэймнай хэнииньшьеб энэ хэлээшыень эрид буруушаажа:

— Хүүгэд — мүнөөдэрэймнай һүлдэ! Үхибүүд тухай оролдосоёо энэ ойлгосоһоо эхилхэ ёһотойбди,— гээ һэн. Энэ һанамжыень бидэ барандаа зүбшөөн дэмжээ һэмди.

Монгол арадай үхибүүдтэ мээхэйе, зонойнгоо энээхэн шэнжэ тухай засаг түрын һайн мэдэдэг байһые бидэ Монголой Хүүгэдэй жасын Түбэй комиссиин дарга Г. Чингэлэй хөөрөөнһөө удхалжа, бүришье гүнзэгыгөөр ойлгообди. Үхибүүдтэ туһаламжа үзүүлхэ талаар, олон үри бэетэй улаан сурба бүлэнүүдые дэмжэхэ талаар МНР-эй Хүүгэдэй жаса хүнэй нюдэндэ тобойсо харагдама бодото хүдэлмэри ябуулжа байдаг байна. Илангаяа бэе муутай, эрэмдэг үхибүүдтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Хото хүдөө газарнуудта ажаһуудаг үхибүүн бүхэн бүридхэлдэ абтанхай, хэн юугээр дутанаб гэжэ МНР-эй Хүүгэдэй жасын эхин эмхинүүдэй эдэбхитэд табан хургандаал һайн мэдэдэг юм байна.

Хүүгэдэй жасын дали доро ажалаа ябуулжа байдаг һуралсалай-үйлэдбэриин түбтэ ошогдоо. Анхандаа Пионернүүдэй ордон байһан энэ байшанда ябадаг үхибүүд уран бэлигээ хүгжөөн, элдэб юумэ хэжэ һурана. Жэшээнь, энэ түбэй хүүгэдэй бүтээһэн «Амитадай аймаг» гэһэн выставкые улаанхиид хабар хараһан байна.

«Мянган архитектурын ордон» гэһэн бүтээлнүүдһээ олон зүйл манда үзүүлээ. Василий Блаженныйн ба Исаакиевска сүмэнүүд, буддын дасангууд, Эйфелевэ башни, Тадж-Махал олон түби дэлхэйн хүн зоной гайхал болоһон архитектурна бүтээлнүүдые модон хабтанууд, хатуу гадар саарһа... ээрэ һолоомо няажа, ... лаагдажа бүтээнэ. ..., уһан, хуурай шэ-...һаншье зүйлнүүд ...

...хам таһалга соо үхи-...шээл боложо байба. ...маралтада гараһан ... хүдөө айлшалаагүй, ...шоогүй, Улаан-Баа-...эн зарим үхибүүд ...ерэжэ, һайн дураа-...жа байгаа юм хаш. ...эһэн айлшадые хаража, тархяашье үргэхэ тухагүй, бүтээжэ байһан юумэндээ унашанхай ажаллажа һууһан үхибүүдые харахадаа баярлаар байгаа.

Энэ түбэй зорилго хадаа үхибүүдые гоё һайханда, ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгэ болоно. Даб дээрээ 600 үхибүүн эндэ ябана. Олонхидынь ун...эн, үреэһэн үхибүүд, олон хүүгэдтэй бүлэнүүдһээшье бии. Эндэнь түлөөһэгүйгөөр тэдэнние эдеэлүүлдэг. Хожомоо эндэ хэшээл гарадаг үхибүүдэй тоо 3000 хүрэтэр ургаха хараатай. Юуб гэхэдэ, түбэй материальна үндэһэн саашадаа бури үргэдхэгдэхэ, бэхижүүлэгдэхэ.

Эгээл һонин юумэниинь гэ-..., үхибүүдэй бүтээлнүүд дэлгүүртэ олониитын анхарал татанхай, үнэтэйгөөр, валютаар худалдагдана. Тиимэһээ һуралсалай-үйлэдбэриин энэ түб өөрөө өөрыгөө хангадаг, гүрэнһөө гансашье сагаан мүнгэ абадаггүй.

— Эндэ ябадаг үхибүүд мүнгэ олодог болонхой. Үхибүүн бүхэн өөр өөрын нөөсэлгын дэбтэртэй, 2000—4000 төгрөг мүнгэтэйнүүд! — гэжэ энэ түбэй директор Базуугийн Цэрэндорж омогорхон мэдүүлээ һэн. Хүүгэдэй хуби заяанда һанаа амарханаар хандадаггүй, хандахашьегүй хүн гэжэ хөөрөөень шагнахада һанагдаа һэн.

— Би өөрөө багшын эрдэмтэй хүнби. Нэгэшье үдэр багшалаагүйб: партиин даабаряар ондоо ажалда ото ябааб. Харин мүнөө — наһатай болоһон хойноо хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие толгойлхо сагай ерэхэдэ, би үхибүүд тухай олон юумэ бодожо үзөөб. Урдандаа монгол, буряадшье бүлэнүүд хүүгэдээ һайнаар, ажалда дуратайгаар, аха захатанаа хүндэлдэг байхаар, сэдьхэл бодолыень сэхэ сэбэрээр хүмүүжүүлдэг байгаа ха юм. Би өөрөө буряад яһанай хүн гээшэб. Тиимэһээ монголшуудайшье, буряадуудайшье гэр бүлын педагогико гээшые һайн мэдэхэб. Социализмын илаһан орон нютагта бүхы хүүгэд золтой, жаргалтай, тэдэнэй элүүр энхээр, эрхим һайнаар һурахын түлөө хамаг юумэ хангаатай гэжэ бидэ худалаар хашхаралдадаг, хүнииешье, өөһэдыгөөшье мэхэлдэг, түрүүшын ээлжээндэ үхибүүдые мэхэлдэг байгаабди. Байгаалиһаа үгтэһэн бэлигыень хүгжөөнгүй, хамаг үхибүүдые аб адляар, үгэ дууламгайгаар, өөрын бодолгүйгөөр, орон дотороо ээзэн хүнэй мэдэрэлгүйгөөр хүмүүжүүлхэ гэжэ оролдодог байһан байгаабди. Тэдэ алдуунуудаа дары заһаха саг ерээ! Сүлөөтэ орондо түрэһэн үхибүүн сүлөөтэ хүмүүжүүлгэ абажа, бэлиг шадабаряа сүлөөтэ гуримаар хүгжөөхэ ёһотой гээшэ. Манай түбтэ хүмүүжэһэн үхибүүд хожомоо барандаа уран бүтээлшэнүүд болохо бэшэ, зүгөөр гоё һайханиие ухаан сэдьхэлээрээ мэдэржэ шададаг, ээзэн хүнэй мэдэрэлтэй, харюусалгатай хүмүүн боложо ургаха гэжэ этигэнэб. Эрдэм болбосоролой бүхы системэ тиимэ үндэһэн дээрэ байгуулагдаха зэргэтэй. «Үхибүүд — манай ерээдүй» гээшые би ходол буруушаадагби. Үхибүүд — мүнөөдэрэймнай һүлдэ. Мүнөөдэр үхибүүд ямар хүмүүжэл абанаб, тэрээнһээнь манай аласай зам дулдыдаха,— гэжэ нүхэр Цэрэндоож халуун сэдьхэлээ халяач байжа хэлээ һэн. Иигэжэ бидэ «Үхибүүд — мүнөөдэрэймнай һүлдэ» гэһэн үгүүлэлые хоёрдохёо дуулаа һэмди.

Б. Цэрэндорж — халуун сэдьхэлтэй, шанга дуутай хүн. Нэгэ хүсэһэн, һанаһан юумэеэ бэелүүлжэ шададаг лэ хүн хэбэртэй. Һуралсалай-үйлэдбэриин түбэй удамаршаар иимэ зоримгой, халуун сэдьхэлтэй хүниие томилһониинь шабинарайнь талаан гээшэ ааб даа. Үшөө шогтой хүн гэжэ анхарагдаа:

— Шанга шангаар бабарһандам уушлаарайгты. Муу хүнэй дуун шанга, модоч хутагын эри мохоо гэлсэдэг юм,— гэжэ хэлээд, хөөрөөгөө түгэсхэһыень би хадуугаа һэм.

Удаань маниие арадай эрдэм һуралсалай министрэй орлогшо Банзайн Дамдинсүрэн угтажа абаа һэн. Арадай эрдэм һуралсалда өөршэлэн байгуулалтын яажа хэгдэжэ байһые элирүүлэн, тодорхой жэшээ баримтануудта үндэһэлэн, нүхэр Дамдинсүрэн тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө. Монголдо юрэнхы һуралсалай 610 һургуулида 430000 һурагшад эрдэмэй үндэһэ шудална. Гол түлэб арбан жэлэй дунда һургуулинууд. 1988 онһоо юрэнхы һуралсалай һургуули иимэ байгуулгатай болгогдонхой:

эхин һургуули—I—IV классууд;

гүйсэд бэшэ дунда һургуули — I—IX классууд;

гүйсэд дунда һургуули — I—XI классууд.

Нэгэдэхи класcһаа һуралсал предметнэ гуримаар ябуулагдана. Гэхэтэй хамта хүүгэдэй түрэлхиин бэлиг шадабари, онсо шэнжэ хараада абтадаг.

Анха түрүүн эрхим учебнигэй конкурс авторнуудай дунда нёдондо соносхогдоһон байна. Жэшээнь, V класста шудалагдаха математикын, монгол хэлэнэй, МНР-эй түүхын, «Мал ажалай, газар элдүүрилгын ба промышленна үйлэдбэриин үндэһэнүүд» гэһэн учебнигүүдэй конкурс соносхогдоһон байгаа.

Гадна техническэ мэргэжэлэй 43 училищада 31000 һурагшад 120 ондо ондоо мэргэжэлээр һуража байдаг.

Мүн орон дотор тусхай дунда 28, дээдэ 7 һургуули соёл болбосоролой, арадай ажахын элдэб мэргэжэлтэдые бэлдэжэ байдаг. Түрүүшынхидтэнь 23000, хоёрдохидуулдань 24,6 мянган студент тоологдоно.

'Юрэдөөл, Монгол орондо ажабайдалай алишье һалбарида хубилган шэнэдхэлгэ манда орходоо һураггүй хурдаар бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ ажаглагдаа һэн.

МНР-эй Арадай эрдэм һуралсалай министерствын газетын ба журналнуудай нэгэдэмэл редакциин ахамад редактор Сэрээтэрийн Дан-аажав, хүүгэдтэ зохёон бэшэдэг поэт Жамьян, мүн Идэрхангай, Соронзонболд гэгшэд энэ уулзалгада байлсаа.

1990 оной эхинһээ гарадаг болоһон «Багш» («Учитель») гэжэ газетэ 20 мянган хэһэгтэй гэнэ. Тиихэдээ долоон хоногтоо нэгэ удаа гарана. Харин «Сурган хүмүүжүүлэгч» («Педагог») гэһэн журнал 60 жэл соо гаража байна. 18000 хэһэгтэй. «Хүүхдийн хүмүүжил» («Детское воспитание») гэжэ хоёр һарадаа 1 дахин барлагдадаг журнал 38000 хэһэгээр гарана, хэблэгдэжэ эхилһээр 19-дэхи жэлээ ябана. Эдэ дүрбэн хэблэл нэгэдэмэл редакцитай, оройдоол 20 хүн эндэ ажаллана. Һонёор, багшанарай, түрэлхидэй, хүүгэдэй уншасатайгаар, шанартай һайнаар материалнуудаа бэлдэхын түлөө барандаа тэмсэдэг, үхибүүдтэ тон дуратай, эбтэй зетэй зон эндэ ажаллана гэжэ ойлгогдоо һэн.

Гүрэн түрын, олониитын зүгһөө үхибүүдтэ горитой анхаралай хандуулагдадаг байһые гэршэлһэн үшөө нэгэ уулзалга болоо һэн. «Найрамдал» гэжэ пионернүүдэй уласхоорондын пионерлагерьта маниие абаашаа.

Газарлиг хүдэр бэетэй, залуу хүбүүн маниие угтажа абаба.

— Уушлаарайт! Даргамнай хэрэгээр дээшээ ошонхой. Би ахалагша пионервожата Баавга гээшэб,— гэжэ өөрыгөө бидэндэ танюулба. Тиигээд далай соогуур тамаржа ябаһан мантан томо кораблиин түхэлтэйгөөр баригдаһан гол байшан соогуур маниие дахуулан харуулба. Гол корпусһоо тээ хажуу тээхэнэнь олон арадуудай архитектурые һажаалган бариһан бишыхан ордонхонууд байна: монгол, финн, хитад, славян...

— Монгол архитектурын түхеэрэлгэтэй байрануудта заатагүй монгол үхибүүд байрлаха ёһотой гү? — гэжэ Николай Санджиев һонирхобо.

— Үгы, үгы,— гэжэ Баавга тархяа һэжэрбэ.— Заатагүй тиимэ бэшэ. Ямаршье оронһоо ерэһэн хүүхэдүүд байжа болохо.

Манай тэрэ ябахада, «Найрамдал» лагерьта найман ороной, тэрэ тоодо Советскэ Союзай, Японой, Бразилиин, Болгариин, Венгриин болон бусад оронуудай үхибүүд амаржа байгаа һэн. Монгол эдир нүхэдтэеэ тэдэ һайса танилсаһан, бүмбэгэ, бадминтон, футбол, эргамжа харайлга мэтын наада эрхилжэ, сүлөөгүйнүүд. Ерэһэн айлшадые тоохошье янзагүй, бүдүүзгэйнүүд.

Зүгөөр хүүгэдэй поэдүүдэй ерэһэн, соёлой ордон соо айлшадтай уулзалга болохоёо байһан тухай радиогоор соносхолой дуулдахалаар, наада юу хээгээ орхёод лэ, барандаа гүйлдэшэбэ.

Соёлой байшангай харалгын зал соо харашье, шарашье толгойтой үхибүүд дүүрэн. Бура буржагар үһэтэй, хүрин-хара шарайтай хүүгэдые обёорходоо, эдир бразилецууд гэжэ ойлгоо һэмди. Дэлхэй дээрэхи ямаршье яһанай үхибүүд хаанашье адли. Зүгын үүр онгиргоһоншуу, дүүелдэнэ, бэе бэеэ һабардалдана...

Игорь Нагаев, Богдан Чалый, Николай Санджиев, Цыден-Жап Жимбиев, Рахмет Шоймарданов... Ород, украин, монгол, хальмаг, буряад хэлэнүүд дээрэ шүлэгүүд уншагдаа. Би өөрынгөө буряадшалһан Дашдондогой «Аранзал зээрдэ» гэһэн шүлэг уншаа һэм. Бидэнтэй ябаһан Жамбын Дашдондог «Аранзал зээрдээ» монгол хэлэн дээрэ уншаа. Хүүгэдтэ зорюулагдаһан олон дуунай автор хадаа Дашдондог «Найрамдал» лагериин магтаал болоһон дуугаа үхибүүдтэй хамта дуулажа, бултыемнай жаргуулаа һэн.

Урда тээнь «Найрамдал» лагерьта имагтал социалис оронуудһаа үхибүүд ерэжэ амардаг байгаа. Тиихэдэнь монгол хүүгэд тиишэ ошожо амардаг һэн ха. Имэ валютна бэшэ һолилсооной гурим һүүлэй үедэ хубилгагдаһан байна. Капиталис оронуудай шадалтанууд «Найрамдалай» путевкые валютаар худалдажа абаад, үхибүүдээ Монгол орон үзүүлхэ, амаруулха аргатай болобо. Нэгэдэхеэр, иигэжэ олзын амһар нээгдээ. Хоёрдохёор, олон ондоо арадуудай үхибүүд бэе бэетэеэ танилсажа байхадаа муу аал?

Гоё һайхан зүйл түби дэлхэйе аршалха гэдэг зүб. Гэбэшье үхибүүдэй һайхан харилсаан мүн лэ түби дэлхэйе амгалан тайбан болгохол!..

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

СУРХАРБААНАЙ СУУРЯАН ЗЭДЭЛЭ...

Уужам үргэн, баян дэлгэр Буряад оронаймнай эгээл зүүн хойто хизаар дайдада Муйскын районой эмхидхэгдэһээр найман һараһаа үлүүхэн саг үнгэрбэ. Энэ богони сагай туршада Муяын голой ажалшадай ажабайдалда, ажал хэрэгтэ горитой хубилалтанууд болоо, боложошье байһаар. Район доторнай шэнэ ажахынууд, эмхи зургаанууд эмхидхэгдэнэ. Эдэнэр ажалшадайнгаа һуудал байдал эридээр һайжаруулха гэһэн хараа түсэб зохёожо, түрүүшын үдэрһөө эдэбхи үүсхэл, оролдолго, шадабари гаргана.

Манай залуу район соо ород, буряад, украин, татаар, латыш, белорус, эвенк, яхад, бүхыдөө 37 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд ажаһууна. Эдэнэр БАМ-ай объектнүүдые бодхоолсоно, түмэр харгы ашаглана, алта малтана, модо бэлэдхэнэ, шанаржуулгын комбинат барина. Эдэнэр эбтэй зетэйгээр ажаһууна, ажаллана, түрэл хизаар дайдаяа баян дэлгэр болгохын түлөө бултадаа оролдоно.

Һаяшаг бидэ районой түрүүшын Сурхарбаанай найр наада үнгэргэбэбди. Зон үсөөн ерэхэ гэжэ ехэ һанаагаа зобожо байгаа һэмди. Юуб гэхэдэ, иимэ найр наадан Муяын голдо анха түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэхэ байгаа бшуу. Районоймнай ажахынуудай спортсменүүд, залуушуул, һургуулиин үхибүүд Сурхарбаанай һайндэртэ ехэ бэлэдхэл хэһэн, олоороо хабаадаһан юм. Тоннельный, Северомуйск, Усть-Муя, Ирокинда болон бусад һуурин посёлогуудһаа Сурхарбаанаймнай һайндэртэ зон ехэ олоор ерэжэ, бидэниие аргагүйгөөр баясуулаа.

Буряад арадай хэтэ холын сагһаа хойшо тэмдэглэдэг ехэ һайндэрые Ульто нуурай эрьедэ, байгаалиин үзэсхэлэн гоё оршон байдалда тэмдэглэбэ гээшэбди. Тоннельнэ 19-дэхи отрядай инженер, спортын мастер Т. Е. Бесполова Сурхарбаанай туг үргэхэ эрхэдэ хүртэһэн юм. Тамара Бесполова холын зайда гүйхэдөө бэрхэ юм. Байгша ондо Европын спортсменүүдэй мүрысөөндэ хабаадалсажа, мүнгэн медаль абаһан алдартай.

Сурхарбаанай нааданда барилдаашад, урилдаашад, һур харбагшад, волейбол наадагшад, гиир үргэгшэд хабаадаба. Манай район соо спортдо дуратайшуул, спортын наадануудта хабаадагшад ехэ олон байшаба. Волейбол наадаха эрэшүүлэй найман командын коллективүүд энэ гоё һайхан нааданда хабаадалсажа, бэлиг шадабарияа харуулжа, олоной сэдьхэл бодол хүлгөөжэ, ехээр баясуулба. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа Северомуйскын басагад, эрэшүүл сооһоо Тоннельный посёлогой команда диилэжэ, районой чемпионуудай нэрэ солодо хүртэбэ.

Һур харбалга олоной анхарал татаһан байха юм. 25 мэргэшүүл арга шадалаа туршалсаа. Барилга-хабсаралгын 670-дахи поездын ОРС-ын хилээмэ баригша Сэсэгма Шагдурова бусадһаа шанга шүрбэһэтэй, мэргэн нюдэтэй байжа, нэгэдэхи һуури эзэлжэ, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө. Таксимогой нэгэдэхи дунда һургуулиин багша Анатолий Михайлов спортын нэгэдэхи разрядтай юм. Анатолий Михайлов шадабари мэргэжэлээ харуулжа шадаа. Тэрэнэй табиһан годлинууд бултадаа сагаалса тудажа, бусадһаа олон очко абаба. Тиигэжэ Анатолий Михайлов районой чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхынгөө хажуугаар, «Мэргэн харбагша» гэһэн тусхай дипломоор шагнагдаба, торгон утаһан нэмэргэгдэбэ.

Сурхарбаанай эгээл хүндэтэй, һонин наадануудай нэгэниинь барилдаан ааб даа. Районоймнай 40 бүхэ энэ нааданда хабаадаһан, хүсэ шадалаа туршалсаһан байха рм. Залуу барилдаашад «Армреслинг» гэжэ гарай шандааһа туршан барилдаха шэнэ наада үнгэргэбэ. Булта зоной хабаадажа болохоор юрын наадан шэнги аад, аргагүй һонирхолтой. «Армреслинг» гэжэ барилдаанда А. Дамдинов, А. Шестаков, О. Прополович, В. Никифоров гэгшэд хабаадажа, хүсэ тамираа туршаа. Анатолий Дамдинов бусадһаа дүршэлтэй, хүсэ шадалтай байжа, түрүү һуури эзэлээ. Саашадаа шэнэ нааданда залуушуулнай бүри олоор хабаададаг болохо бэзэ гэжэ һанагдана. Энэ наадые олоной дунда тарааха хэрэгтэ районой спортын комитет ехэ хүдэлмэри хэхэ зэргэтэй болоод байна.

Хүнгэн шэгнүүртэнэй дундаһаа Молодёжныйн шанаржуулгын комбинадай хүдэлмэришэн Гарма Будажапов, дунда шэгнүүртэн сооһоо Бато Батуев, хүндэ шэгнүүртэнэй дундаһаа Данзан Таряшинов гэгшэд шалгаржа, Муйскын районой чемпионой нэрэ солодо хүртэбэ.

Эрхим бүхэ барилдаашанай нэрэ солодо хүртэхэ мүрысөөндэ Бато Батуев, Сергей Батуев, Данзан Таряшинов, Геннадий Будажапов гэгшэд хабаадажа, одоол шанга тэмсэл болоо. Сергей Батуев бараниинь диилэжэ, «Барас-бүхэ» гэһэн нэрэ солодо хүртэжэ, олоной нэрьемэ альга ташалган доро Бүргэдэй хатарые гүйсэдхэбэ. «Барас-бүхэ» Сергей Батуевта поршоонхо бэлэг барюулагдаба. Манай буряад ёһоор хадаа хонин бэлэг үгэдэг ааб даа. Муйскдамнай хонин үгы ха юм. Ойрын сагта эндэмнай хонидшье бии болохо даа. Барилдаан, урилдаан, һур харбаанай, спортын бусад наадануудай боложо байха үедэ дуу хатарай аялга дуун халташье замхаагүй. «Юность БАМа», «Корчагинец» гэжэ суута ансамбльнуудай хатаршад, дуушад, шүлэг уншагшад һонирхолтой концерт харуулжа, олониие хужарлуулан баясуулаа.

БАМ-ай барилгашад гэр бүлөөрөө хатар наада гүйсэдхэһэн, дуу дуулаһан, бэлиг шадабарияа харуулһан байха юм. Шагдуровтанай, Бильдаповтоной, Таряшиновтанай гэр бүлынхид буряад арадайнгаа дуу дуулажа, хатар наада гүйсэдхэжэ, һур харбалгын найр нааданда хабаадагшадай һайшаал магтаалда хүртэбэ. Эгэшэ дүү Елена, Сэсэг Шагдуровануудай поэт Гунга Чимитовэй зохёоһон «Эгэшэ аха хоёр» гэһэн дуу дуулахадань, зон ехэ удаан альга ташаба. Ирина Баторова, Жанна Ринчинова, Матвей Олмоев болон бусад буряад, ород дуунуудые дуулажа, бултанай һайшаалда хүртөө. «Витим» гэжэ алташадай артелиин бэрхэ хүдэлмэришэн, бүхэ барилдааша Данзан Таряшинов «Тоонто нютаг» гэһэн мэдээжэ дуу дуулажа, мүн лэ олониие баясуулба.

Манай Муйскын районой ажалшад ехэ олоор энэ Сурхарбаан—90 гэһэн найр нааданда хабаадалсажа, сэнгэһэн, хүхиһэн, бэлигтэй барилдаашадаа, һур харбагшадаа, дуушадаа, спортсменүүдээ мэдэжэ абаһан байха юм. Районоймнай залуушуулай олонхинь ...

Дүтын зайда урилдахадаа республика соогоо нилээд мэдээжэ болоһон Вера Чистякова шадабари ехэтэй тренернүүдэй нэгэн Борис Васильевич Мироманов элдэб мүрысөөнүүдтэ бэлдэжэ байдаг юм. Вера Чистякова дүтын зайда урилдахадаа онсо шалгаржа, республикынгаа чемпионой нэрэ зэргэдэ нэгэнтэ бэшэ хүртэһэн байха. Сүлхэ бэрхэ шуумар спортсменка оронойнгоо элдэб хотонуудта болоһон мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, мүн лэ һайн амжалтануудые туйлажа, республикынгаа нэрэ хүндые амжалтатайгаар хамгаалдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тренер Б. Мироманов В. Чистякова.

В. ПЛУТТЫН фото.

«АЛАН ЧУМАК ИНТЕРНЭШЛ» БИИ БОЛОХОНЬ ГҮ?

Урдань үзэгдөөгүй туршалга Алан Чумак Белградта үнгэргэбэ, Югославиин ниислэл хотодо долоон хоног соо нэгэ удаа гаргагдадаг эгээл олон хэһэгтэй журналнуудай нэгэн болохо «ТВ Ревия» журналай үнгэтэ хуудаһан дээрэ өөрынгөө «жадхадаһан» фото-зураг гурбан һарын туршада гаргажа байба. Журналай номер бүхэндэ гараһан зурагууд ямар нэгэ ондо ондоо үбшэ аргалха гээд «жадхагдаһан» байгаа. юм ха. Энэ туршалгын ямар байһаниие тэрэнэй дүнгүүд гэршэлэн харуулна. «ТВ Ревия» журналай хэһэг гансата худалдагдажа абтагдадаг байгаа, харин редакци айхабтар олон бэшэгүүдые абаа.

— Югославида Алан Чумагые мүнөө нэн түрүүшынхиеэ «нээжэ» байна,— гэжэ «ТВ Ревия» журналай ахамад редактор Драгутин Минич хэлэнэ.— Харин тэрэнэй ажал ябуулга тухай дэлхэйн олон оронуудта мэдээжэ болонхой байна ха юм. Италида, Англида, Израильда ябахадаа, энээниие ойлгожо абаа һэм. Манай гаргадаг журналай радио болон телевидендэ онсо анхарал хандуулдаг хадань энэ илангаяа шухала удха шанартай байна. Юуб гэхэдэ, радио болон телевиденеэр гайхамшагтай арга боломжонуудаа Алан Чумак харуулжа шадаа бшуу. Тиигэжэ тэрэниие Югославида урижа асарха бодол түрөө бэлэй. Байгша оной май соо нэн түрүүшынхиеэ манайда ерэхэдээ, юрын фото-зурагаар дамжуулан, «эльбэ, жадхаяа» дамжуулха арга бии гэжэ тэрэ мэдүүлээ һэн. Энээниие туршаад үзэхэ гэжэ бидэнэр шиидхэхэдээ, журналайнгаа арбан хоёр номер соо, удаан болзорой туршалга үнгэргэхэ гэжэ хэлсээ һэмди. Тиихэдээ алдуу гаргаагүйбди гээд һананаб. Чумагаар зон айхабтараар һонирхоо. Тиигэжэ зунай амаралтыч хаһада журналаймнай тираж 50 мянган хэһэгээр ехэ боложо, 200 мянганһаа 250 мянга болошоһон байна. Бидэнэр гансашье Югославиин нютаг бүхэчһөө бэшэ, мүн Болгариһаа, Румыниһаа олон тоото бэшэгүүдые абаабди. Тэдээн соогоо уншагшад Аланиие һайшаан, баяр хүргэнэ, хайшан гэжэ туһалһан тухайнь дуулгана. Манай туршалга амжалтатай байгаа гэжэ тоолоноб. Тиихэдээ журналайнгаа хэһэгые ехэ болгохо тухай боложо байһан ахамад редактор бэшэ, харин энэ хэрэг эмхидхэжэ, зондо туһа хүргэһэн юрын хүн омогорхоно гээд хэлэхэ байнаб. Мүнөө Алан дахинаа «ТВ Ревия» журналай айлшан боложо ерээд байна. Телевидени болон радиодо бэшүүлхэ, олон газарта үгэ хэлэхэ, шадабарияа харуулха ехэ программатай Алан Чумагай түсэбүүдыень һандаргажал тэрээнтэй өөртэйнь уулзажа, хөөрэлдэһэн байнабди.

Чумагта нэгэ иимэ асуудал нэн түрүүн табяабди:

— Һүүлэй үедэ Советскэ Союзда бэшэ, харин хари гүрэнүүдтэ гол түлэб шадабарияа харуулнат. Энэ юунтэй холбоотойб?

— Телевиденеэр минии дамжуулгануудые хэхэ эрхыемни хэншье тусхайгаар хаһаагүй юм. Зүгөөр манай орондо нэгэ ехэ һонин арга хэрэглэгдэдэг. Тэрэниие «һүүдэртэй тулалдаан» гээд би нэрлэхэ байнаб. Боксдо тэрэ һорилгодо хэрэглэгдэдэг. Харин ажабайдалда хооһоор сагаа болон хүсэ шадалаа гээлгэн болошодог. Тиимэһээ иимэ «тулалдаа» хэхэгүйб. Арга боломжын бии байһан газарнуудтал өөрынгөө хэрэг бүтээхэб. Жэшээлхэдэ, Югославида тиимэ арга боломжонууд бии. Италида 25 минутын туршада дамжуулга хэхэдэмни, айхабтар һайнаар угтаа, дэмжээ, саашадаа харилсаха дурадхалнууд баһал оруулагдаа. Харин манай орондо энэ талаар юумэн дүлин балай. Минии манай ороной олон тоото хотонуудаар ябахадамни хэзээ гэһэн асуудал оло дахин табиһан юм. Теэд би өөрөө шиидхэжэ шадахагүй байнаб. Минии зиндаагай асуудал бэшэ ха юм.

— Танай саг үргэлжын уласхоорондын ажал ябуулга тухай мүноо хэлэхээр гэшэ гү!

— Үгы, мүноо дээрээ нэгэ бага эртэ байна. Минии Москвагай радиогоор дамжуулга хэһэнэй ашаар олон оронһоо, жэшээлхэдэ, Аргентина, Япон, Франци, США-һаа болон бусад оронуудһаа олон дурадхалнууд ороо һэн. Юундэ Югославиие шэлээбиб? Хүлеэгдээгүйгөөр эдэ бүгэдэ эмхидхэгдээ һэн. Эндэ минии арга боломжо хэрэглэжэ, үшөө нэгэ ажал ябуулгын янза түхэл туршаха арга олгогдоо. Тэрэ хадаа статистическэ видеосеанс болоно. Юуб гэхэдэ, «жадхагдаһан» фото-зураг болон тэрэнэй зондо туһатай байлга бодото байдалай үзэгдэл болобо ха юм. Тэрэл зуура эгээл түрүүшын туршалганууд хэгдэжэ байна гээд ойлгохо хэрэгтэй. Олонхи зоной ухаан энээндэ һэжэглэнгээр хандана. «ТВ Ревия» журналай 12 номер соо нэгэл фото-зураг ондо ондоо программатайгаар гаргагдаа һэн. Минии психотерапиин арга хэрэглэдэггүй байһаниие энэ бодотоор гэршэлнэ.

— Телевиденеэр танай хэһэн дамжуулгануудые хараһан югослав олон танилнуудни танай онол арга муу нүлөө үзүүлжэ магадгүй гү гээд ходо асууна.

— Үгы, муу нүлөө үзүүлхэгүй. СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерство энэ талаар тусхай социологическа шэнжэлэлгэ хэһэн байха. Тиимэһээ оройдоо нэгэшье муу жэшээ олоо һаа, дээрэ үргэхэ, заабол баримталха байгаа гэжэ һананаб. Гадна клиническэ эрхэ байдалда минии онол аргануудые туршахадань, 92 процент һайн үрэ дүн харагдажа, муу жэшээнүүд нэгэншье байгаагүй һэн. Юуб гэхэдэ, минии арга хадаа 'хүндэ нүлөө үзүүлхэ гэһэн удхатай бэшэ, харин хоорондоо харилсаха гэһэн удхатай ха юм. Бүхы хүдэлмэри юрэ бусаар намаар дамжуулагдан хэгдэнэ гээшэ. Хэрбээ ондоо зондо муу нүлөө үзүүлхэеэ һанабал, нэн түрүүн өөрөө хохидохо болоноб. Эрхим һайн психотерапевт олон зондо нүлөө үзүүлжэ байхадаа, хүн бүхэндэнь юун хэрэгтэйб гэжэ огто мэдэнэгүй ха юм. Харин би хүнүүдтэ нүлөө үзүүлхэ зуураа тэдэнэртэй харилсана гээшэб. Образ, эгээл таарамжатай элшэ хүсэнэй эталон бии болгоноб, тэрээн соомни зон ороходоо, бэе махабадайнгаа бэлон сэдьхэлэйнгээ тэрэ үеын байдалай хооһон газарнуудые тэрээгээр дүүргэнэ. Тиигэжэ хүн өөрөө һэргэжэ захална бшуу. Гэбэшье һэргээгдэшэгүй, бусаагдашагүй юумэнүүд байдаг. Үтэлхэ, хүгшэрхэдэ эсэргүү эм угы гэжэ хэлсэдэг бэшэ гү? 70-тай үбгэниие 20 наһатай залуу хүбүүн болгожо шадахагүй байһамни эли. Хүн бэе махабадайнгаа талаар тааралдаагүй байдалые мэдэрхээ болижо, ямар нэгэ муу нүлөөн дороһоо гараха ёһотой байна бшуу. Юуб гэхэдэ, хүн бүхэн хэн нэгэнэй — олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй гү, али һамганайнгаа нүлөөн доро ходо байдаг ха юм. Эдэ бүгэдэ манай бодото ажабайдал, тэрээнһээ холо ошохогүйш. Минии хэжэ байһан юумэн хадаа антигипноз, бүхы муу нүлөөндэ, хүсэ хэрэглэлгэдэ эсэргүү юумэн болоно.

— Та хүндэ үзүүлэгдэһэн нүлөөе зайсуулнаб гэнэт. Жэшээлхэдэ, национализм гэһэн ойлгосо соо айхабтар ехэ муу нүлөөтэй хүсэн суглуулагданхай байдаг. Бултанаймнай мэдэһээр энэ талаар тон хурса асуудалнууд гансашье манай орон соо бэшэ, мүн Югославидашье табигдана. Энэ талаар хүдэлмэри ябуулжа туршаа һэн гүт!

— Манай орон соо тиигэжэ туршааб. Жэшээлхэдэ, газарай хүдэлэлгын һүүлээр жэл тухай сагай үнгэрхэдэнь, Ереван, Спитак, Ленинакан ошожо ерээ һэм. Энэ ушарта Чумагай ерээ хада байдал номгон болошохо гээд найдаһанай үлүү ааб даа. Хайшан гээд ажаһууха байһаниинь ондоо хүнүүдэй түлөө шиидхэжэ болохогүй. Юумэнэй хуу тааралданхай байхадань, хёмороон үгы болодог. Харин хүнэй зосоо тиимэ байдал тогтоохо һэдэлгэ хэхэдээ, тэрэнэй дотоодын зүришэлдөө дараха һэдэлгэ болоно ха юм. Эндэ би дарана бэшэб. Тэрэ өөрөө «гаража ошоно». Тэрэнэй «ябахадань» туһалха гээшэ минии дүүргэхэ зорилго.

— Танда ажабайдалайтнай программа бии гү!

— Бодото хүн шэнгеэр ажаһууха, арга боломжынгоо эгээл дээдын зэргээр хүдэлхэ. Эхилһэн хэрэгээ үргэлжэлүүлжэ, аудио-видеокассетэнүүдые, теле-харалгын программануудые, фото-зурагуудые гаргалгаяа эдэбхижүүлхэ. Экологическа талаһаа тон сэбэр «жадхадагдаһан» уһа амһарта соо хэхэ модуль Москва шадар һаяар барижа эхилхэмнай. Өөрынгөө бии болгоһон асуудалнуудые гүрэнэй шиидхэжэ үшөөл шадаагүй газарнуудта — Чернобыльдо болон Семипалатинскда энэ уһаи нэн түрүүн эльгээгдэхэ юм. Зоной элүүр энхэ байдалые хангаха, тэдэнэрэй психологическа байдалые тааралдуулха талаар хубитаяа оруулха һанаач бии. Орёохо материалнуудые үгэхэ гэжэ шиидэһэн хари гүрэнүүдэй зарим фирмэнүүд энэ хэрэгтэмнай хабаадалсаха болонхой. «Жадхадагдаһан» уһаар тэндэ һонирходог болоо хадань саашадаа хари гүрэнүүдтэ худалдадаг болохобди. Тиигэжэ валюта олохо арга боломжо олдохо байна. Энээниие өөртөө олохо гэнэ бэшэб. Манай ороной, тиимэһээ тэрэнэй эрхэтэн болохо минии урда табигдажа байһан асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ тэрэ мүнгөө зорюулхаб.

— Тиигэжэ хэзээ нэгэтэ «Алан Чумак интернэшл» гэһэн фирмэ бии болохо гэһэн удхатай гэшэ гү?

— Тиимэ. Имэ фирмэ бии болохо гээд батаар найдуулха байнаб.

АНДРЕЙ БАТУРИН,
АПН-эй тусхай корр.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское 3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Заказ № 187.